

Hetedik evi folyam.

Pest, november 11-én 1860.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postai úton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. új pénzben. — A Vasárnapi Ujság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félre 10 ft., évnegyedre 5 ft. új pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Rosz szomszéd és jó barát.

(1246. IV. Béla király korából.)

IV. Béla volt Magyarországnak legtöbb viszontagsággal küzdő királya. Városokat és falukat porrá égettek, a mezőket letarolták, a lakosokat tüzzel vassal kiöldösték a hazába betört tatár csordák. Ki ne ismerné e pusztítások rém- emlékeit — ezekkel ijesztgetjük még ma, 600 év múlva is gyermekeinket!

A legvitézebb ellentállás hasztalan vala, a legbátrabb király erélye megtört e természetfeletti csapások leküzdésében; serege elpusztult, a mi megmaradt, a mi megmaradt, annak kezéből kiragadta a fegyvert az éhség, a bánat vagy a dög-halál. „Temetetlen halottak, vetetlen föld, elpusztult városok. Belül kétségbeesett honfiak, kívül kárörvendő szomszédok.“

Béla király maga is a menekvők sorában volt. Miután Znióban, a Forgách nemzetség turóczi várában megpihent, Pozsonyba tért. Itt a szomszéd Fridrik osztrák herceg meghívását vette, hogy menjen át a közel Haimburgba, hol nejével Máriával s István fiával találkozott is. Béla vendégszerető, segélyező gazdát remélt találni Fridrikben, ki nyomorát enyhítendi; de nemtelen rablót talált, ki őt még attól is megfosztá, a mit neje magával megmentett.

Mihelyt hatalmában látta Fridrik a szerencsétlen magyar királyt, azonnal roppant pénzüsszeget követelt tőle, mint mondá, kárpótlásul azon összegekért, melyeket a békeért azelőtt két izben kellett fizetnie (midőn t. i. a király az országa határait pusztító szomszéd herceget nehányszor jól megverve Bécsig üldözte, hol

azután ez nagycsomó pénzen vásárolt tőle békét). Ezen összeg fejében elszedte a bujdosó királyi családtól a királyné arany és ezüst ékszereit s edényeit, elvette a királyné pénzkészletét, sőt mindezzel meg nem elégedvén, arra kényszerítette Bélát, hogy az Ausztriával határos Sopron-, Mosony- és Vasmegyéket neki okmányilag átengedje. Utóbb pedig, midőn a király a dalmát tengerpartra, bujdosásának célja, Spalato felé távozott családjával, Fridrik

fegyveresen jött be Magyarországra, s nemcsak a három vármegyét vette birtokába, hanem csaknem ugy pusztított a dunai részekben, mint a tatárok a tiszai vidékeken. S miután még Győrt is bevette s benne őrséget hagyott (melyet ugyan a vitéz győriek nemsokára részint leöltek, részint elűztek), zsákmánnyal terhelve ment vissza országába.

Béla király egészen elhagyatva állott, segítséget az irtóztató csapás ellen sehonnan sem nyert. A tatárok ezalatt rémitő módon gazdálkodtak a tiszai s dunánineni részekben; csak Pest városában

FRANGEPÁN MEGÖLI FRIDRIK OSZTRÁK HERCZEGET.

százezerre ment azon menekülők száma, kik a tatárok fegyvere, tűz s víz által veszték el. Béla, ki egy ideig a Dráva körül újabb sereget ügyekezett gyűjteni, látván, hogy a bátorságát egészen elvesztett nép nem védelemről, hanem futásról gondolkodik, maga is Spalatoba távozott. Panaszosan emlité, hogy még azok közül is sokan elhagyták, kikben leginkább bizott volt. Annál hivebb alattvalókat nyert ezen szerencsétlen száműzetési ideje alatt Frangepán János, Fridrik, Bertalan és Guido testvérekben, kik Veglia szig-

tét Velenczétől birták hűbérül. De miután a szomszéd Zára a velenczeiektől ismét visszatért a magyar korona alá, a Frangepán grófok is Bélától akarék Veglia szigetét birni hűbérül. Béla meg erősíté magyar királyoktól nyert régi adományait, azon föltétellel, hogy midőn a király a tengeri részekre jő, egy gályával s egy sajkával legyenek szolgálatára. Ki hitte volna, hogy a király okossága s nagylelkűsége által megnyert jó barát nemsokára oly fényesen fogja háláját tanusítani!

Miután Béla a tatárok kivonultáról kémei által értesült, a dalmát tengerpartot elhagyá, s Frangepán Fridrik és Bertalan testvérek hadaitól kísértetve, 1242-ben visszatért az elpusztult országba. Midőn Ausztria szélein vonult fölfelé kised seregével, a ros z lelkiismerettől furdalt s Béla boszujától félt Fridrik osztrák herceg a Lajtánál egy nagy sereggel szállott táborba. A királynak már akkor is volt volna kedve, visszavenni tőle a kierőszakolt három vármegyét s boszút állni rajta a méltatlanságokért, de belátta, hogy harczosainak gyenge csapatjaival annyi erő ellenébe most még sikra nem szállhat s a számonkérés óráját elhalasztotta.

Férfias erélyvel és tevékenységgel hozzálátott Béla az ország rendezéséhez, a lakosok nyomorának enyhítéséhez, a haza újjáalkotásának nagy és nehéz munkáját megkezdé s oly sikerrel folytató, hogy IV. Bélát nevezi a historia „Magyarország második alapítójá”-nak.

Mihelyt pedig az ország jövőjének alapját így megveté, gondoskodnia kellett arról is, hogy annak megcsorbult épségét is helyreállítsa. Fridrik osztrák herceg még mindig bitorolta a határmegegyeket; ezeket visszavenni, szenvedett sérelmét a különben harczias hercegen megtorolni, első kötelességének tartá. Seregeit 1246-dik nyarán felkészítvén, a Lajtához sietett, hol őt Fridrik szintén erős haddal várta Bécs-Ujhely közelében.

Az ütközetet a magyar részről szokás szerint az előhadba állított kunok, bessenyők és székelyek nyilazva kezdték meg. Fridrik azonban egy hadosztálylyal rájuk rohanván, megfutamtotta őket s tüzétől elragadtatva oly hevesen üzte, hogy katonái közül csak kevesen követhették. Mig ekként, vezéri tisztéről megfedkezve, a kunokat üzi: ott terem nehéz lovasaival Frangepán Bertalan s a herceg kíséretét mind egy szálíg levágja, s magát a herceget keresztül szurván, megöli.

Fridrik halála véget vetett a még alig kezdődött ütközetnek. Béla kielégítve érezte boszuvágyát, a további szükségtelen vérontást megszüntetvén, hadait visszavezette, s a három vármegyét az országhoz visszakapcsolta. (Horváth M. után.)

Visszatekintés.

Mint a vándor, a ki messze utra indult,
Még egy pillantást vet szülői földre:
Visszanézek én is, fájó sohajtással,
Szomorun általélt multam idejére.

Kietlen a vidék, a mit ottan látok,
Nincsen egy árnas fa, hol megpihenhetnék;
Nincs üdítő forrás, mely oltaná szomjam;
Örömmim forrását bu s gond bétették.

Egy-egy bus halomba akad pillantásom;
Sirhalom az, melyben egy-egy rokon porlad.
Szülő s testvér sirja . . . aluszna mindnyájan,
Kik e földön nekem örömömre voltak!

E kedves szomoru hantoknál megpihen
A bús emlékektől könybeborult szemem.
— Felemelvén lelkem fohászat az Urhoz —
Vigasztalódva fut tovább tekintetem.

A mit innen látok, derültebb a tájék,
Melyen ifjukorom tavasza lejára.
Itt virult előttem csendben és boldogan
A szerelem, földi létünk mennyországa.

Mondjátok meg nekem, mi az a szerelem?
Jóltevő nap talán, s azért jön az égre.
Hogy életét adó sugarával vigaszt
Hintsen a szenvedő kebel éjjelére?

Vagy forró nyári nap, s azért jön az égre,
Hogy elhervasztja a szép reményvirágot,
Melyet az ábrándos ifju lélek, hiven
Jövő boldogsága reményében ápolt? . . .

Oh én átéreztem mind a két hatását . . .
Sugarával üdvöt látszott hinteni rám,
Midőn e kiégett keblet lángra gyújtá,
Melynek tüzét végkép kiholtak gondolám!

Hű feleség forró szerelme tüzénél
Főlengedni látszott multam fagyos képe;
Lassankint hegedni kezdetek a sebek,
Melyeket szívemen a sors keze tépe.

Hittem, hogy örökké tart e boldogságom,
Hogy elfeledtetni a jövő a multat;
Megeléglvén majd a sors szenvedésim:
Csendes békeparthoz fog majd nyitni utat! . . .

De csak pihenni szállt a boldogságmadár
Életem fájára és nem rakott fészket . . .
A forró nyári nap jött most fel az égre,
S ábránd, hiu álmak . . . minden elenyészett.

Tova szállott már az ifjukor tavasza,
Fürteim között is ősz szálak lengenek:
Kizajlott a szív is, ábrándi elmúltak,
Nagyratörő vágyak . . . mind elenyésztenek!

Meghozta az aggkor a kebel nyugalmát,
Mint meghozza majd a sirnak hosszu álmát.
Nincs már semmi többé, nincs mit elveszteni,
Nincs miért lehetne könyeket ejteni.

Nem is kívánok már a sorstól egyebet:
— Emlékoszlopaik nekem oh ne ossza! —
Csak egy-két jó ember adjon ily sohajtást:
Jó ember volt szegény, az Isten nyugoszsza!!
Apáthy Kálmán.

Régészeti levelek Ipolyi Arnoldhoz.

II.

Füdi puszta fekvése. Római régiségek. Mikor áldozzuk már föl az egyéni szükkeblésége a közérdeknek. Egy nagy sírkert. A kincstaláló pásztor. Ossumi püspökség Pannoniában. Érdekes keresztény régiség leírása. Meglepető lelemény. Az öröm külön kifejezése. Páratlan könyvsarkok.

Ha jelenleg muzeumomba lépsz, mindjárt jobbra az első szekrény tetején szemedbe ötlök egy csoport nagyobb kisebb római hamveder, korsó, kiálló bordájú edény, lapos tál stb., melyek alatt olvashatod: „Füdi puszta, Argay Józseftől.” Tudom, hogy e nevet mindeddig nem hallottad, sőt hogy régészeink nem is gyanítják, mily kincs rejlik ezen ismeretlen helyen. Csak keresd fel Osécsényt, az ő s Zsibrik-család birtokát és mellette találandod az említett puszta nevének is.

Már egy év előtt kaptam ezen érdekes lelhelről fibula-csatarabokat, szép mécesstöröredékeket, terra sigillata-cserepeket, de minthogy ezek vidékünkön nem épen a ritkaságok közé számíthatók, nagyobb figyelemre nem is méltattam a római telepítvény eme nyomait. Nem egyszer hivattam a birtokos ur által a helyszínre, mig tiszt. barátom Petz Adolf ügyvéd ur a puszta birtokosának sógora az alkalommal eléállt és akarva nem akarva el is vitt.

A Rábaköz kiöntvényes rétejein közeledtünk azon homokdombhoz, melyen a — mintegy két év előtt épült — urilak áll, s melyen majd a csinosan tervezett kert kényelmet és hasznot nyújtand. A gazdasági épületeken kívül a legemelkedtebb helyen ásattak az alapoknak való árkok, melyekben az említett edényeken kívül több csontváz és pedig minden párkányzott vagy vastagabb téglánkül — melyekből többnyire a sirok épültek. Sajnos, hogy e vázakat nem lehetett lelhelükön vizsgálnom, fekvésük irányát, módját feljegyezni; de mindezekre mindeddig kevés a figyelem — dacára annak, hogy oly sokszor kérem föl erre a hivatalokat és az illető községeket. Az ásók maguk neki rohannak olyankor az ércneműeknek — leráspolják a díszes és jellemző zöldkérget, mert elég fonákul alatta aranyt keresnek, mintha az aranynak vagy tiszta ezüstnek, ha mindjárt ezer évig a föld alatt lett volna, ilyen kérge lehetne. A vedrek és fazekak, melyek majd kizárólag csontdarabokat és hamuval kevert szenet tartalmaznak, összetörtenek és szétszórtnak. Az ép és a szemnek inkább tetsző darabok gyűjtetnek ugyan initt amott értelmesebbek által, de nem a tudomány kedvéért, hanem hogy egy darabig a szekrényeken álljanak, később a kamrákba vagy padlásra vándoroljanak. Hol meszet, hol homokot tartanak bennük a cselédek, és így legtöbbször oly érdekes találmány, mely együttvéve valami tárnak díszetül szolgált volna, épen úgy enyészik el a sok műbarát közt minden nyom nél-

kül, mint némely folyó a puszták homokja közt elvész. Hiában, míg a birtokvágy szűkkeblősége a közérdeknek alá nem rendeltetik, általános kiható előmenetről szó sem lehet nálunk. Mert vannak tárgyak, melyek mint egyes elrejtett, vagy csak kevés előtt ismert kincsek érdektelenek, hanem másokkal gyűjteményekben felállítva kimondhatlan becstiek.

De evvel a fudi pusztá régészeti érdekessége nincsen befejezve. Nehány száz lépésnyire az urilaktól egy több holdnyi homokos tér terül el, mely újabb időben felárkoltatván, több kincsesel gazdagítá a kutatókat. Jobban nem jellemezhetem ezen fővénytelepet, mint ha mondom, hogy a dolosdi, kosztelniczai dombbal tökéletesen egyenlő. Nincs itt egy talpalatnyi hely, melyen különféle színű, sokszor kétujjni vastagságu irlás graphit mázos cserepeket, üveg-törredékeket nem lehetne találni. Minthogy ezen emelkedés valószínűleg már legrégebb korban is a sokkal terjedtebb posványok közt a vizektől legmentebb vala, természetes, hogy a halottaikról legnagyobb pietással gondoskodó rómaiak ezt választák e vidéken fő közös temetőül; csodálatos marad mindazonáltal és nem könnyen megfeythető, hogy köröskörül sem állandó lakásuknak, sem egyéb emléképitészetüknek semmi nyoma sem található.

Nem hagyhatom említés nélkül, miszerint még mult tavaszkor egy pástorlegény, esős idő után az árokban botorkálván, egy edényt talált — nyomát a kemény homokban láttam — mely egy két pintes fazékkal felért; mondják, hogy *aranynyal* tele volt — a legény betegséget szinlett és e vidékről rögtön távozott.

Minthogy a serény birtokos e hasznavehetlen területet fákkal szándékozik beültetni, mire nézve az ásás szükséges — remélhetjük, hogy a nem igen mélyen rejlő maradványokból több fog napfényre jutni, és a muzeumunkat lelkesen pártoló Argay urtól a már felállítottakhoz soroztatni.

Minthogy épen az 1856-ki Uj Magyar Muzeum III. és IV. füzetét forgatván, annak 167 lapján mulatok, és kétségedet olvasom arról, vajjon hol lehetett az „*Ossunensis in Hungaria Episcopus*” — bátor vagyok figyelmedet egy *Ossli* nevű falura Kapuvár mellett fordítani, minthogy ezen helység lelkes plebánosától nt. Jáky Ferencz urtól, több, Kapuvárott valamint falujában is talált római rézkészítményekkel és nagy vastag téglákkal ajándékozott meg győri muzeumunk. Minthogy az egész környéken, — Rába és Marczal között a Barátföld melletti Duna-ágig föl értvén — elég római maradvány található, melyek közt a sz.-miklósi czukorgyár melletti dombot első helyen kell emlitenünk, épen nem lehetetlen, hogy *Ossli* helység már a rómaiak alatt létezett legyen; főleg ha *Ossunensis* helyett *Oslenensis* szabadna olvasnunk; azonban, ha épen tetszik és az *Ossli* falu nevét a csornai prépostságot alapító *Ossli* családdal akarod összekötni, azt sem bánom. Itt csak azt akartam megpendíteni, hogy *Osslin* is találatnak római régiségek, és hogy *Ossli* az *Ossunensis*hez közelebb látszik állani, mint *Oszlop*; bár őszintén megvallom, hogy az olyan származtatásoknak mint *Környe* = *Quirinum*, *Vasontium* = *Vásony*, *Caesarea* = *Császár* stb., ha a hasonlatosságnál egyéb alapunk nincsen, barátja nem vagyok.

Véletlenül egy igen szép keresztyén régiséget is láttam e napokban. Radics Elek ur, hivatalnok a dunagőzhajózási társulatnál, mutatott határozás végett egy csonkitott szögű mintegy 6"-nyi hosszú téglányt (épegyenközény), melyet carniolnak tartottam, Dudik barátom azonban biztosita, hogy ez valóságos *Antico rosso*, mely a régi olaszthoni építészetnél oly gyakran használtatott, mai nap azonban lelhelye ismeretlen. A homormetszés Üdvözítőnkét ábrázolja mint jó pástort — tudjuk, hogy ezen kép a régi egyházban gyakorta használhatott — ezen közirattal: *IHCOY XPEICTOY* (*JESU Chreistu*). Ezen érdekes ékkőnek közelebbi történetét ki nem puhatolhattam.

A jó pástor jobbra lép, jobbában pástorbotot, baljával a lefelé lóggó bárányt tartván. A czombok feléig érő köntöskénél a köpeny nem sokkal hosszabb. A lábszárak mezitelenek, a topányok széle kifordítottan lecsüngő. A munka nem oly finom, mint sok más régi vésett kőnél láttuk, de azért a munka hatásteli, a rajz hibátlan, az írás biztos. S így mindenesetre érdekes maradvány a keresztyén művészet első századaiból; melyről ha bizonyosan tudnók, hogy honunkban készült, még nagyobb érdekléssel bírna.

A közmondás szerint az talál, a ki keres. Sokszor kerestem valamit és nem találtam semmit; de most az egyszer a véletlen kedvezett, és találtam valamit, pedig igen szépet ott, hol nem is

kerestem volna. Foglalatokodtam a győri főtiszt. káptalan levéltárában a már veled ismertetett „*Antiphonale*” tanulmányozásával, mely munka főleg a délutáni órákban nagyon kellemetlenné vált, mivel a levéltár roppant nagyságu ablakain át oly nagy világosságot kap, és a nap fejemre sütvén oly fájdalmat okozott, hogy minden áron valami szögletbe iparkodtam volna menekülni. Kisebbsz asztalom nem lévén, Czakó ur, ezen levéltár derék, az egész idő alatt legnagyobb önföláldozással mellettem kitartó öre, ajánlott egy magas ládát, melyben az uraság térképei foglaltatnak, s melynek födele szellőztetés végett mindig nyitva állott. Én e ládát nem is vizsgáltam, mert egész figyelmem a szent könyvre vala fordítva. A rajtam segíteni akaró levéltárnok ur lecsapja tehát a födelet, melyet írólapul kellendett használnom, és csak gondold, összekulcsolt kezekkel álltam, szó nélkül, merevenebben a sz. írásbeli sőt bálványánál. St... k alezredes ur szépen jellemzett engem F... r esztergomi orvos urral együtt fűvészi kirándulásunk alkalmával, ha egyikünk vagy másikunk oly szerencsés volt valami uj és érdekes növényre bukkanni. A fölkiáltás hangjából, mélységéből vagy magasságából, tartósságából vagy ismétléséből biztosan következtete a találmány fontosságára, érdekességére. Innen tudom, hogy örömmet és csodálkozásomat hangos jeladás szokta követni. Jelenleg elnémultam; Czakó ur véle, hogy talán örömmöm a hangtól is megfoszott. Szemeim sokáig csak a födélre szegezvék, míg végre az öröm véletlen szerzőjének nyakába borultam és legnagyobb csodálkozására ezen élvezet okozásáért hálámat kijelentém.

Mig föl nem jössz, a láda — azaz az „*Antiphonale sarkait*” le nem írom — legalább biztosabban jössz Györbe. Ha sz. István fejéért Fehérvárra mehettél a kavicsbordó — tenderen, a nyári nap legnagyobb hőségében, anélkül, hogy igényeid kielégítették volna — feljöhetsz ezen sarkok kedvéért Györbe; mert nemhogy én nem láttam különbeket, hisz ez nem nyom semmit; de mutattam Lippertnek, mutattam Ruttrich László szent-keresztii cisztertes hazánkfíának és odavaló tanárnak, kinek csak van alkalma érdekesbnél érdekesebb régiségeket látni hirneves apátságában, mutattam másoknak is, mindenki elbáméskodott ezen gyönyörű öntvényeken.

Tudom, hogy ezen általános jelentéssel kíváncsiságot csak fölesigázom, de hogy az érdekes tárgy remekről némi fogalmad legyen, csak azt mondom: hogy a közép darab feddhetetlen szépségű boldogságos szüzet ábrázol mandolinós és orgonáló angyaloktól környeztetve; a sarkokban pedig az evangelisták jelképei ábrázoltatnak. Számtalanszor használtatnak ezek a középkori műelőállításokban, de oly remekül, oly természetűséggel, és fölülmulhatlan kivittel hazánkban talán sehol sem találatnak, külföldről nem szólhatok, de úgy hiszem, ott sem teremnek minden bokorban; mert magánál a természetnél természeteseb, remeknél remekebb nem létezhetik. Nem mondhatom: *Tolle et lege*; de mondom: *Veni et vide*; e lenne fáradalim legédesb jutalma.

Rómer Fl.

Lánszer váromjal.

Sopron vármegye egy részét németek lakják az ország nyugati határszélén, úgy, hogy sokhelyütt az osztrák németektől alig lehet már őket megkülönböztetni.

Ezek közé tartozik Lánszer, (*Lansee*) kis falu, épen az ausztriai határszélén. Nevezetessé teszi régi várának és a kamalduli szerzet zárdájának romja s regényes vidéke.

A lánszeri várom igen kiterjedt; ép korában hazánk egyik legnagyobb vára lehetett, s most mint rom sem foglal el utolsó helyet. A vár a falu fölött hegytetőn, gyönyörű vidék közepett fekszik. Közelben egymásra halmozott hegyek, halmok, távolban pedig az egymásra tornyosuló bércek, melyekre a stájer és osztrák havasok örvitézkeként pillantanak alá, zárják be a láthatárt. Ez inkább havasi tájkép, s ennek ritka szépségeit az egész vidék ismeri és bámulja.

E vár építésének ideje a történet barnult lapjairól ki nem bützhető. Valószínűleg az Eördögh család rakatá, melynek birtokában találjuk. 1772-ben leégett s azóta az idő viszontagságaira bízotván, igen sokat roskadt, úgy hogy építészeti szépségeiből már alig lehet valamit fölfedezni rajta; magánosan elhagyatva áll most a mint rajzunk híven mutatja.

Jelenleg Eszterházy herceget ismeri urának, a ki hazánk e részében nagy birtokokat bir; a herceg egyszersmind Sopronmege örökös főispánja.

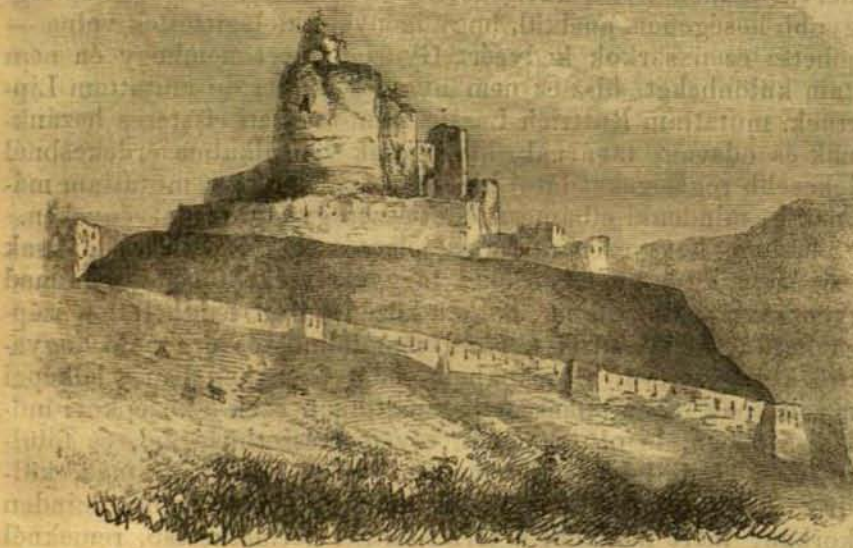
A hasonlóan gyönyörű helyen fekvő kamalduliszerzet zárda-jának omladékai szintén méltók a megtekintésre. A főépületek még nagy részben fennállanak s a hallgatag barátok magános szobáskáinak helyét is láthatni, azonban ez is, mint ama hajdan hatalmas uri védlak, végpusztulását várja.

Az idő egyaránt fizet mindenkinek, kedve telik a romolásban!

Luppa Péter.

Ancona bevétele.

Az idej olasz háboru nevezetesebb eseményei közé tartozik Ancona bevétele. A világ azt hitte, hogy Ancona, mely kitűnő erősségnek hírében állott, oly tapasztalt katonai parancsnoksága alatt, mint Lamoriciére, a legmakacsabbul fog ellenállani, és csak a legnagyobb erőmegfeszítés mellett, lesz bevehető. És ez nem így történt, Ancona igen is könnyen és igen is rövid idő alatt lőn bevéve. Hogy ennek okát megértsük, szükség tudni, hogy Ancona eredetileg régi styalban épült erősség, 1832—1838-ig a francziáktól, 1849-től a tavalyi olasz háboruig, jelesen Milano bevételeig az osztrákoktól megszállva, mind a francia, mind az osztrák által, a hadtudomány újabb tanai szerint lőn kiépítve és megerősítve, miáltal az erősség tetemesen megnagyobbodott, kiterjedt külerődöket nyert, s mint elsáncolt tábor, nagy hadsereg befogadására készült el, hogy onnan támadó és védő háborut lehessen biztosan viselni. Ilyen kiterjedt erősség megvédésére nagy sereg szükséges, Lamoriciérenek pedig mindössze 4000 embere volt. Kénytelen volt tehát a legerősebb külerődöket feladni, s a városhoz közelebb, csapatai számához mért kisebb körben állást venni. Alig vőn állást, a szárd sereg már megtámadá, s a szárd sereg gyors előnyomulásában fekszik egyik oka, Ancona rövid idő alatt bekövetkezett bevétele. Másik oka az, hogy az ostromlásban a szárd hajóereg is közreműködött. Az anconai kikötőt egy-

Lánzsér romjai. — (Lásd a szöveget 555. lapon.)

résről egy gát, másrésről pedig egy hullámtörő védi, közepe a kikötőnek nincs elzárva. Egyedül a gát van megerősítve, ez erőd falai erősek, szélesek, s a világító-torony annak közelében épült, a miért is „világító-torony-ütegnek“ (Fortezza della Lanterna) nevezetik. A pápai kormány, valamint az egész anconai vonalt, úgy ez erődöt is elhanyagolta, elmulas-tá nagy és nehéz ágyukkal felszerelni, s így Ancona védői, kiknek ellenében, a legnagyobb ágyukkal ellátott szárd hajóereg állott; ugyanoly kedvezőtlen helyzetbe jutottak, milyenben a török hajóereg volt Sinopénál, hol az oroszoktól megtámadva, egy pár óra alatt tönkre volt téve.

Az első ellenséges csapat sept. 17-én 10 nápolyi és szárd csavargözösön közeledett Ancona alá. Sept. 18-án a Castelfidardo-i ütközet napján, kezdé meg a hajóereg a tüzelést. Ugyan e nap estéjén ér: Anconába Lamoriciére, a pápai sereg romjaival. A szárd sereg sarkában volt, s Anconát a szárazföldről azonnal bekeríté, a város kétségbeeső helyzetét jól ismerve, gyorsan nyomult előre, s úgy már sept. 22-én a Monte d'Anconától egész a Borgó Piótól Sinigagliára vezető utig, a város felett valamennyi magasabb pontot elfoglalt. Sept. 24-én a hajóereg, a kikötő felé épült városrészt lövöldözé, miben a szárazföldi seregtől lőn támogatva, mely vontesövű ágyúival a hegyekről lövöldözé a várost. Sept. 24. és 25-én rövid megakasztásokkal folytatott a támadás. A pápai sereg, számrá csekély, egyik pontról a másikra parancsolva, éjjel nappal harcra készen tartva, nem annyira az ellenséges lövések által pusztítva, mint inkább egészen kifárasztva és elgyengülve, nagyon megfogyott. Sept. 26-a igen véres nap volt. A szárdok, ágyúiktól fedezve, a Monte Pulito-t támadták meg. Háromszor verették vissza, a negyedik támadásban végre elfoglalták a hegyet, ez nap foglalták el a Porta Pia és Monte Pelago előtti kórodát, s így Ancona sorsa el volt döntve.

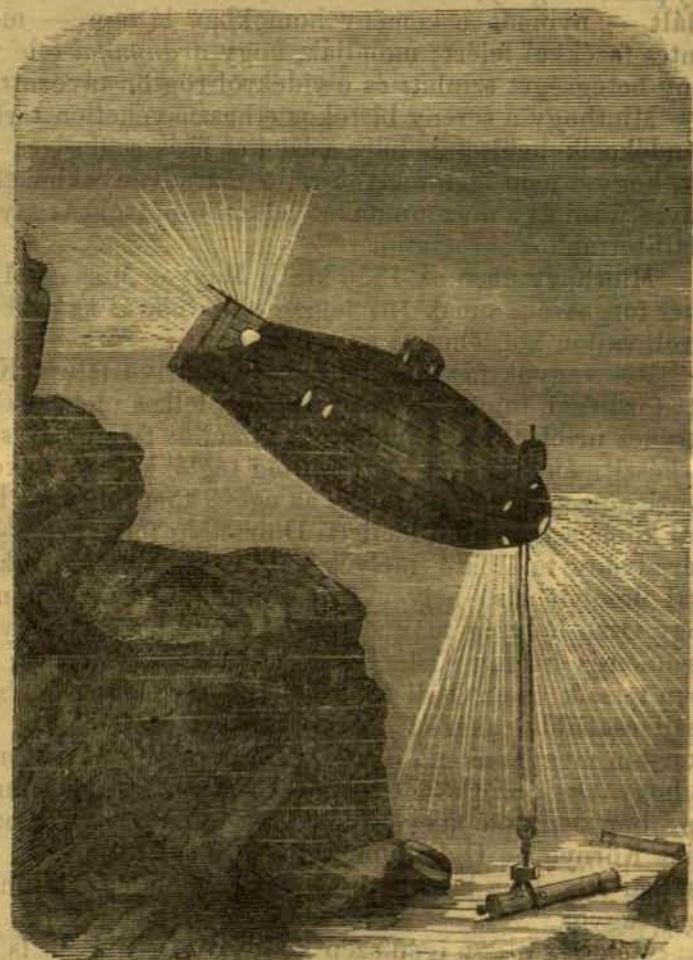
Az elhatározó csapat azonban, nem a szárazföldi, de a hajóereg intézé. Sept. 28-án a hajóereg — „Viktor Emánuel“ csavarfregatte Persano admirállal legelől — megindult a kikötő felé, s a világító-torony-ütegtől 140 ölnyire állást vőn. Száz ágyú szólalt meg s oly rettenetesen dolgozott, hogy

öt óra lefolyta után, a nevezett üteg és minden másféle erődítése a kikötőnek, a szó teljes értelmében romba volt löve. A piemontiak szerint, a dolgot az sietteté, hogy 60 fontos golyókkal, az erőd lörései közötti falat döntötték le, miáltal az erőd fedele beszakadt, a tüzéreket ágyuk mellett eltemetvén. A löportár, nem levén többé fedve, csakhamar roppant robajjal légbe röpült. Másikint adják elő a pápai katonák. Szerintök a világító-torony meggyulván, a tűz tovább-tovább terjedve, a löportárt is eléré, minek következése a löportár föllobbanása volt. A kikötőt a hajóereg e szerint elfoglala, és Ancona a tengerről meg volt hódítva. Ezalatt azonban, Cialdini szárd tábornok sem volt tétlen szárazföldi seregével, mindig előbbre nyomult, s Ancona „Mastai“ külvárosát rohammal bevéte. Lamoriciérenek nem maradt egyéb hátra, mint a fehér zászlót kitűzni. Erre a harc megszűnt, de csakhamar újból kitört, mert egy zászeg pápai tüzér a fehér zászló kitűzése után, ágyuját az ellenségre süté el, mire a szárd sereg árulást gyanítván, minden ágyúival válaszolt. Másnap virradóra Lamoriciére újból kitűzé a fehér zászlót, s a kapitulatio megtörtént. Ennélfogva a pápai katonák, Viktor Emánuel rendelkezéseig — hadifoglyokul estek a tisztek; azon feltétel alatt, hogy egy évig Szardínia ellen nem harcolnak, szabadon bocsáttattak.

Monturiot tengeralatti hajója.

Spanyol találmány! — E regényes szép országból ritkán van effélehez szerencsénk.

Monturiot Marino, Spanyolország Barcellona városában, olyan hajót talált fel, melylyel a víz alatt lehet hajózni, s ezt ő „Jchthyonum“ vagy „halhajónak“ nevezé el. A mint a rajz mutatja, a hajó halformájú, és különösen gyöngyhalászatra, elsüllyedt hajók felkeresésére s ezeknek a felszínre hozatalára volna rendelve. Feltalálója egy röpiratban felszólítja a spanyol közönséget találmánya valószínűsítésére, mire 6 millió reales (mintegy 600,000 frnt.) tőkével bíró részvénytársulat volna szükséges. — 1859-ik sept. 26-án a barcellónai kikötőben próbahajózást tett, mely alkalommal, 5 emberrel 2 $\frac{1}{2}$ óráig volt a víz alatt. A hajóban alkalmazott különféle üvegekkel, a hajó környékét a vízben megvilágítani képes, továbbá a hajó alján alkalmazott billentyűkön a fölösleges terhet kidobhatja, s a hajó belsejében alkalmazott készüllettel a léleket által elromlott levegőt, chemiai uton egészséges friss levegőre változtathatja. Eddig a találmány még a feltaláló titka. Rajzunk érthető képét adja.

Monturiot tengeralatti hajója.

A csodaorvosok és delejezők.

Hogy a képzelődés a betegségek gyógyítására csodálatos befolyást gyakorol, mindenki előtt tudva van. Egy kézmozdulat, egy tekintet némely gyenge, könnyenhiwő beteget izzadásba, görcsöskibe ejt, s egy kenyérlabdacs, ha elégséges hiszékenységgel vétetik be, hamarabb gyógyít, mint bármily orvosság, a mit a gyógyszerészet fölmutathat.

Breda ostrománál az Oraniai herczeg saját katonáit, kik tucatszámra haltak el a súlybetegségben, az orvosok tudtával, jóakaró nyegleséggel gyógyította, miután minden más szer sikeretlennek bizonyult be. A herczeg ugyanis két vagy három kis edényt küldött az orvosoknak, melyek szegfüüröm- és kámforfözetet tartalmaztak, s meghagyá nekik, hogy ezt oly gyógyszernek állítsák, mely rendkívül nagy költségen s temérdek veszéllyel Keletről szereztetett, s oly erős, hogy belőle két vagy három csepp egy egész cseber vizet biztos gyógyerővel lát el. A katonák bizalommal viseltet-

tek parancsnokuk iránt, az orvosságot minden kétely nélkül bevették s rövid nap alatt meggyógyultak. Valahányszor a herceg magát mutatta, katonái egyszerre huszan, harminczan is körülfogták, dicsérték ügyességét, s hálójok legélénkebb nyilvánításával halmozák el.

Hasonló példát százankint beszélnek el, főleg a boszorkányság történetéből.

Azon időben, midőn az aranycsinálás s általában az alchimia lassankint süllyedni, s ellene mindig több hang kezdett emelkedni, egyszerre egy új, a képzelődésnek éppen most említett hatására alapított önáltatás jött divatba, mely az alchimisták közt sok buzgó apostolra lelt. Ezek legnagyobb része felhagyott régi mesterségével s a delejezés titkának szentelte életét.

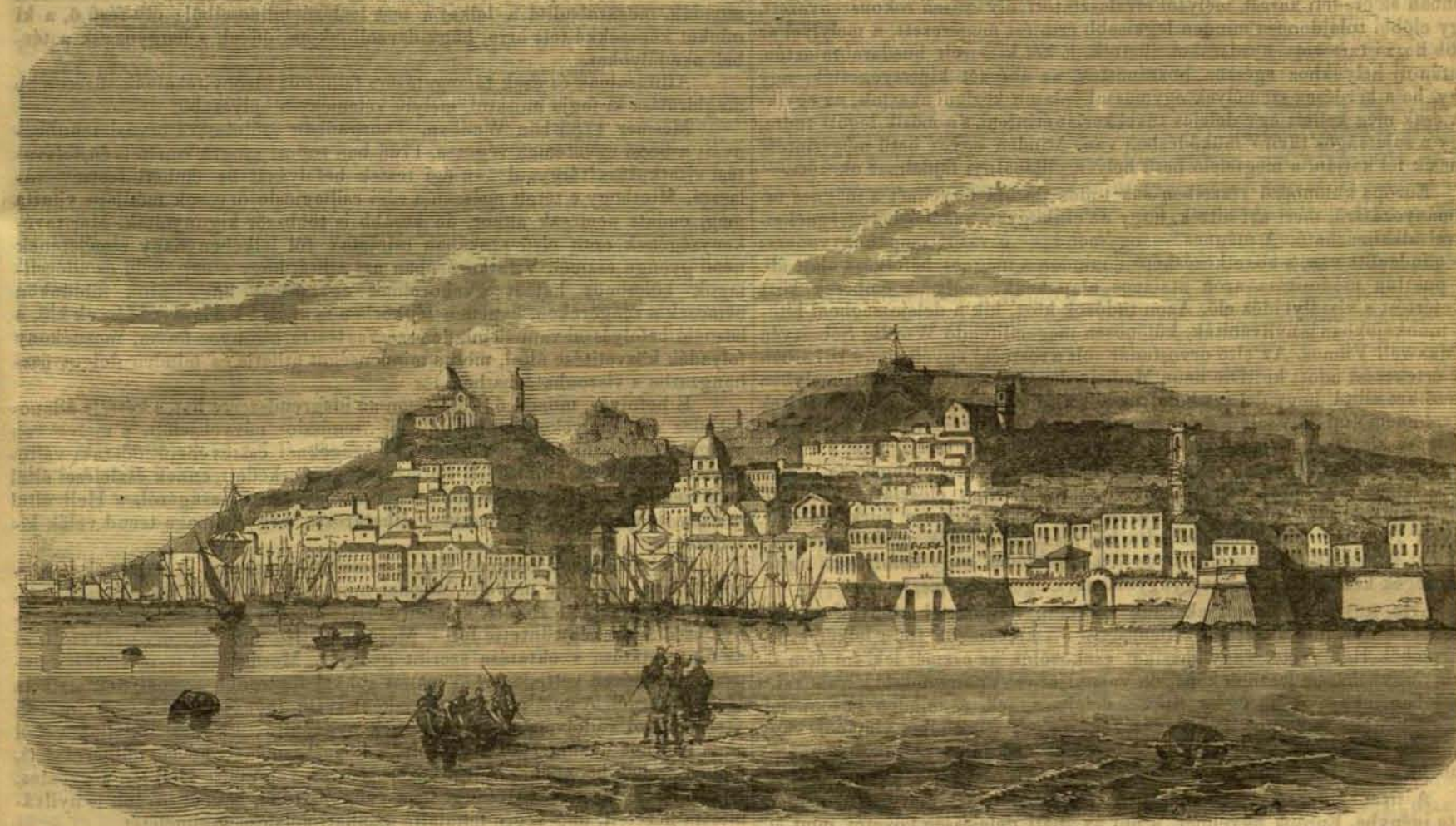
Ez új divatu nyegleség először az ásvány- s később az állatdelejezésben tünt fel, mely utóbbi nevezet alatt egész napjainkig fentartá magát s még folyvást sokakat felültet. Fordítsuk először is figyelmünket az ásványdelejezőkre (magnetizálókra), mint elődeire korunk nyegléinek.

Azon állítás, hogy Paracelsus lett volna az első „rózsafrigyos“ *) több oldalról kétségbevonatott; azt azonban nehéz volna elvitatni, hogy ő egyike volt az első delejezőknek. Paracelsus orvos volt, mint az alchimisták legnagyobb része, s azt állítja, hogy nemcsak aranyat tud készíteni, hanem az embert halhatatlanná tenni s minden betegséget meggyógyítani képes. Ő vala az első, ki ez utóbbi tekintetben a delejőknek rejtett s titokteljes erőt tulajdonított. Látszólag azon őszinte meggyőződéstől lelkesedve, hogy a delejők

földdel vegyített mágnezt. E földbe ültessen néhány magot, mely a kérdéses betegséggel bizonyos hasonlóságban áll. Azután rakja e jól átszűrt és mumianedvvel áztatott földet valami cserépedénybe s a beleültetett magvakat öntözze meg naponkint oly főzettel, melyben a beteg tag vagy test megmosatott. Ily módon a betegség az emberből a földben levő magvakba vitetik át. Ennek megtörténte után a magvak a cserépedényből a földbe kiültetendők, s bevárando, míg szárat vagy leveleket kezdenek hajtani. A mint ezek nőnek, a betegség oly arányban fogy, s midőn a növények teljes nagyságukat elérték, a betegség végkép elmúlik.“

Minthogy e recipében mumianedv is fordul elő, felvilágosításul erről is kell néhány szót mondanunk.

Mumianedv többféle volt, melyek mindnyájan gyakran használtattak a delejes orvosságoknál. Paracelsus hatféle mumianedvet említ. Az első négy csupán a vegyítésben különbözik egymástól, melyszerint azt, a különböző népek halottjaik bekenésére s így azoknak az enyészettől megóvására használták, s e következők: az egyiptomi, arabiai, pisasphalti és libiai. Az ötödik, melynek különös erőt tulajdonítottak, bitófán száradt gonosztevők holttestéből készült, „mert ezek — ugymond Paracelsus — lassankint száradnak ki, miáltal a víznedv eltávolítatik, a szesz és olajnedv pedig megmarad, mely az égi testek által tápláltatik s az égi szellemek ráhatása által folytonosan erősöbül, miért is joggal nevezhető égi mumianedvnek.“ — A hatodikféle mumianedv „az élőttestből kisugárzó parányokból, vagy annak szesz

A n c o n a.

a bölcsesség köve, mely habár a fémeket el nem változtatja is, de minden emberi bajokat enyhíteni s az elenyészést meggátolni képes; sok évet Persiában s Arabiában utazással töltött, hogy fölkeresse a Mágneshegyet, melyről a keleti régék oly gyakran emlékeznek.

Mialatt Baselben mint gyakorló-orvos működött, titkos szerei egyikének „azoth“ nevet adott. Ez egy kő vagy jegecz volt, mely, Paracelsus állítása szerint, delejes tulajdonságokkal bírt, s nehézkór, méhgörcs és más görcsbetegségeket sikeresen gyógyított. Rövid idő alatt a csodaorvos számos követőre talált. Hirneve mind jobban terjedt, s ily módon fogamzott meg első csirája ama tévhitnek, mely csakhamar oly erős gyökeret vert, hogy idővel szinte kiüríthetlenné vált. Ez a delejezés sajátképeni eredete, bármennyire tagadják is annak jelenlegi tisztelői és gyakorlói; mert már Mesmer előtt egész szakadatlan sorát találjuk az ásványdelejezőknek, míg végre maga Mesmer is feltűnik, s az önáltatásnak új alakot kölcsönöz.

Paracelsus azzal kérkedett, hogy képes a betegségeket mágnes segédelmével az emberi testből a földbe átültetni. Hatféle módon lehet ezt eszközölni, mondá ő. Ezek közül egyet mutatványul ide irunk.

„Ha — ugymond — valaki helyi vagy általános betegségben szenved, kísértse meg a következő szert. Vegyen egy mumianedvbe áztatott s kövér

kiömléséből“ készült, habár azon módot illetőleg, a hogy ezen parányok felfogattak, abból, a mit a nagy csodaorvos e tekintetben mond, nem sokat okoskodhattunk ki.

Kircher, az ismert tudós jezsuita, kinek az alchimisták ellen folytatott tollharczából ezeknek számos csalásai derültek napfényre, szintén erősen hitt a mágnes gyógyerejében. A midőn péld. egy sérült ember hozzá segélyért folyamodott, egy kis mágnezt adott neki elnyelni, ezzel egyidejűleg pedig a külső daganatot vasporral borogatta. Ily módon azt remélte elérhetni, hogy a mágnes, ha majd belől a megfelelő helyre jut, a vasat s ezzel a daganatot is befelé huzza, s így azt fájdalom nélkül eltávolítja.

A mint a delejezés ezen új elmélete nagyobb elterjedést nyert, azt kezdték hinni, hogy az oly seb, mely valami fémről készült eszközzel ejtetett, mágnessel meggyógyítható. Idő folytával e balhit sokakat annyira elszédített, hogy azt hitték, mikép a kardot csak meg kell delejezni s minden ezzel okozott seb begyógyul.

Ez volt eredete a híres „fegyverkenetnek“, mely a tizenhetedik század közepe táján oly nagy figyelmet ébresztett. Minden, éles fegyverrel ejtett seb gyógyítására, kivéve a sziv-, agy- és ütér-sebeket, Paracelsus a következő receptet használta:

Végy oly mohot, mely egy bitófán száradt gonosztevő koponyáján termett, továbbá valódi mumianedvet, meleg embervért — mindegyikből egy-egy unciát, emberzsirt két unciát, lenmagolajt, terpentint és örmény pe-

*) A „rózsafrigyosok“ („Rosenkreuzer“) titkos társaságot képeztek, mely egyházi és alchimiai célokra törekedett.

csétföldet — mindegyikből két drachmát. Mindezt keverd és zuzd össze jól, s az így nyert kenőcsöt tartsd egy hosszú, szűk edényben.“

E kenőccsel kellett a sebtől véres fegyvert gondosan bevonni s aztán valamely hűvös helyre eltenni. A sebet pedig időnkint tiszta vízzel ki kellett mosni, aztán egy darab tiszta, gyenge vászonnal bekötöni, s naponkint egyszer kibontani, hogy az összegyűlt genyedség s más tisztátlan nedvek róla eltávolíttassanak. Hogy aztán az ily bánásmódnak jó sikere volt, az kétségtelen, mert hiszen a mi legügyesebb seb orvosaink is ugyan e módot követik, csupán azzal a különbséggel, hogy a fegyver bekenése elmarad.

Egyébiránt a „fegyverkenetet“ nem mindig tartották szükségesnek avégett, hogy a seb begyógyuljon. Azt hitték, hogy csak meg kell a kardot pusztá kézzel delejezni, — ez az állati delejesség elméletének első jelensége — s a vele ejtett seb fájdalma megszűnik. Azt állították, hogy ha valaki uj-jait a kardon fölfelé végig huzogatta, a sebesült azonnal enyhülést érzett; ha pedig lefelé teljesítette e műtétet, a fájdalom kiállhatlan lenne.

Ugyanezen időben a delejezésnek még egy más, igen sajátos hatást is tulajdonítottak. Azt hitték t. i., hogy a testre bizonyos rokonszenves ábécét lehet pettyegetni, a mely által az illető személyek, habár egymástól ezer mérföldre volnának is, egymással levelezhetnek, s gondolataikat képzelethaladó gyorsasággal közölhetik.

E czélra két embernek a karjából egy-egy darab hust vágtak ki, s e két husdarabot aztán még meleg és véres állapotban visszahelyezték a vágott sebbe, de fölcserélve. Így aztán a husdarab az új karba erősen belenőtt, azonban az eredeti karral, melytől elválasztatott, oly erősen rokonszenvezett, hogy előbbi tulajdonosa minden legkisebb érintést megérezett, a melylyel az elébb hozzá tartozott husdarabot illették. E két kicsérélt husdarabra aztán, miután új helyökhöz egészen hozzáönttek, az ábécét kipettyegették, ugy hogy, ha a kérdéses személyek egymással valamit közleni akartak, az egyiknek csak meg kellett egy delejes tüvel karját érinteni, s a másik legott tudta, hogy a sajátos táviró működésben van. Minden egyes betű megérintése a másik fél karján, a megfelelő betű helyén pillanatnyi fájdalmat okozott.

Európa különböző részeiben sok tudós fordítá figyelmét a mágnes tanulmányozására, mert azt hitték, hogy az csakugyan számos betegségnél sikerrel alkalmazható. A mágnes — ugymond — a vasat magához vonzza; vas mindenütt van, s következésképen minden a mágnes befolyása alatt áll. Ez pusztán módosítása azon általános alapoknak, mely az emberek közt egyetértést s viszályt idéz elő. Azon tudósok közt, kik a delejességbeni hitüket munkájokban is nyilváníták, különösen megemlítendő Würdig Sebestyén és Maxwell Vilmos. Az első orvostanár volt a rostoczi egyetemen s 1673-ban egy értekezést adott ki „Die neue Medicin der Geister“ czim alatt, melyben szerző azt állítja, hogy delejes befolyás létezik nemcsak az égi és földi testek közt, hanem általában minden élő lények közt is. Az egész világ a delejesség befolyása alatt van, — mondá — az életet a delejesség tartja fenn, s a halál szintén annak következménye (1). — Maxwell, a másik entusiastá, Paracelsus buzgó tanítványa volt, s azzal dicsekedett, hogy eloszlatta azon homályt, melybe nagy mesterének sok csodás hatású receptje burkolva volt. Műveit 1679-ben Frankfurtban adta ki; idézünk belőlök néhány sort, melyek azt látszanak bizonyítani, hogy ő a képzelődés nagy befolyását, ugy a betegségek keletkezésképe, mint gyógyulásukra, igen jól ismerte.

„Ha, ugymond, csodát akarunk művelni, vonjunk el a lények anyagi-ságából — növeljük a testek szellemiségét — ébreszszük föl a lelket szendergéséből. Ha egyiket vagy másikat eszközölni, az eszmét lekötöni nem sikerül; ugy sohasem leszünk képesek, valami jót vagy nagy dolgot létrehozni.“ S valóban, ebben rejlik egész titka a delejességnek, és minden hasonnemű csalódásoknak. Fokozzuk a szellemiséget, rázzuk fel a lelket álmából, vagy más szóval, hassunk a képzelemre, — ébreszszük hitet és vak bizalmat, s mindent meg lehet tenni.“

A tizenhét század elején a fanatismusnak nevezetes példája vette igénybe Európa figyelmét, a mit az állati delejesség követői, mint elméletök melletti bizonyítványt akartak érvényre emelni. A vonagló, vagy sz. Medard ördögösei, a mint őket nevezni szokták, nagy tömegekben gyülekeztek össze kedvenc szentjök, párisi Ferenc jansenista pap sirja körül, s egymást tanítgatták, hogy kell vonaglásba esni. Azt hitték, hogy e szent minden betegségüket meggyógyítja, s a méhgörcsben szenvedő nők és gyengeelméjűek száma, kik mindenféle rangból, közel és távol vidékekről összesereglettek, oly nagy volt, hogy a sirhoz vezető minden ut, a szó teljes értelmében el volt zárva. Ezen emberek, miután magukat a lehető legnagyobb mérvben fölizgatták, egymásután vonaglásba estek, mialatt némelyek, a kik még látszólag birtokában voltak szellemi tehetőségeiknek, önszántukból annyira kineztek magukat, hogy rendes körülmények közt bele is halhattak volna. Az itt előfordult jelenetek valódi szegényfoltjai a vallás és polgárisodásnak, — furcsa vegyülete az ocsmányság, esztelenség és babonának. Mig némelyek sz. Ferenc sirja körül térdénállva máskáltak, mások elkezdtek rikácsolni s éktelen ordítást vittek végbe. Az ostobálkodásban különösen kitűntették magukat a nők. A kápolna egyik felén pár tucat asszonyt lehetett látni, kik mindnyájan vonaglásban voltak, a másik oldalon épen annyian álltak, az örültség bizonyos fokáig felizgatva, s a legnagyobb illetlenségeket követték el. Némelyek különös gyönyört letek abban, hogy magukat verették s lábbal rugdaltatták. Sőt egy közölök annyira sóvárgott e sajátos csirógatások után, hogy csak a legkeményebb ütésekkel lehetett kielégíteni. Az elverést egy herculeserejű férfi, sulyos vaspálczával végezte, mialatt a nő egyre biztatta, hogy csak üsse még erősebben. Minél erősebb volt az ütleg, annál jobban tetszett neki, s folyvást ezt kiálta: „Így van jól, testvér,

így van jól! Oh be jól esik! Csak bátorság, kedves testvérem, csak bátorság! Üss erősebben, még erősebben!“

Egy másik ördögös nő még nagyobb kedvelője volt az ütlegeknek. Montgéroni Carré, a ki ezt elbeszéli, hatvan nagy kalapácsütéssel nem volt képes őt kielégíteni. Utóbb kísérletet tett ugyane kalapácsal egy erős, kőből épült falon, s már a huszonötödik ütésre lyukat vágott rajta. Egy más, Sonnet nevű asszony pedig izzó szénre feküdt, anélkül, hogy arcának csak egy vonása is változott volna; ezért aztán elnevezték salamandernek. Voltak olyanok is, a kik még nagyobb szerü vértanuságra vágyván, megkísérték magukat fölfeszíteni.

Mintegy 66—70 évig a delejezés kizárólag csak Németországra szorított. Értelmes és tanult emberek a mágnes sajátosságainak kitanulására fordították figyelmüket, s bizonyos Hell Péter, jezsuita s a bécsi egyetemnél csillagászat tanára, nagy hirre kapott delejező gyógymódja által. Ő 1771-ben sajátos alakú aczéllapokat talált föl, melyeket gyógyítás alkalmával a beteg meztelen testére rakott. Három évvel később közölte rendszerét az akkoriban még egészen ismeretlen Mesmer Antallal. Ez aztán Hell Péter eszméit világosabban kifejté, e fölött pedig még önmaga által kidolgozott eszmét állított fel, s ezáltal alapítója lön az állati delejességnek.

Ez új tévhit ellenei Mesmert majd mindnyájan lelkiismeretlen kalandornak kiáltották ki, mig követői s tanítványai az emberiném ujáteremtőjét csodálták benne s égis magasztalák. Majd ugyanazon szókkal, melyeket a rózsafrigyesekek sectájok alapítóira alkalmaztak, Mesmert ama titok feltalálójának nevezték, mely az embert teremtőjével közelebbi viszonyba hozta; ő, mondák, megszabadítá a lelket a test lealázó bilincseiből; oly férfi ő, a ki minket képesekké tett arra, hogy daczoljunk az idővel, s leggyözzük a térbeli akadályokat.

Allításainak és ezek támogatására felhozott bizonyítékainak tüzetesebb megbirálása ki fogja mutatni, melyik vélemény a helyesebb.

Mesmer 1733-ban Weilban, Thurgauban született s orvosi tanulmányait a bécsi egyetemen végezte. 1766-ban tudori rangra emeltetvén, felavatási vitatkozása tárgyul „az égi testek befolyását az emberi testre“ választá. Minthogy e tételt egészen a régi csillagászló-orvosok módjára vitatta meg, emiatt nemcsak akkor, de később is többször kigunyolták. Már tevékenységének ezen első szakában csirázta föl lelkében nagy elméletének némi gyenge eszméi. Vitatkozásában azt állítja, hogy a nap, hold és állócsillagok kölcsönös hatást gyakorolnak egymásra; hogy azok földünkön nemcsak a tengereken, hanem a légkörben is apályt s dagályt idéznek elő, s hasonló befolyással vannak minden szervezetre, bizonyos finom, mozgékony folyadék közvetítése által, melya mindenséget áthatja és minden dolgot összhangzatba s viszonyhatásba hoz.

E befolyás, mondá ő, különösen az idegrendszerre hat, s kétféle állapotot idéz elő, melyeket „intensio“ és „remissio“ névvel jelölt, s melyekben világosan láthatni vélte a némely betegségeknek észrevehető időszaki változásokat. A midőn utóbb Hell Péterrel megismerkedett, ennek észlelései által még inkább meggyőződött több saját eszméjének igazságáról, s Hell által néhány delejes lapot készített, elhatározta, hogy önmaga teend velök kísérletet.

E kísérleteinek kedvező sikere bámulatra ragadta. A fémlapok hordozóinak hite csodákat művelt. Mesmer mindenről, a mihez csak hozzáfogott, hiven tudósítá Hell Pétert, ki ezen közleményeket saját szerencsés találmánya eredményeképp tüntette föl, s Mesmerrel csak mint oly orvosról szólt, ki az ő utmutatása s oktatása szerint gyógyít. Mesmer ezt természetesen nagyon roz néven vette, mert ő magát sokkal fontosabb személynek tartotta Hell Péternél. A találmányt sajátjaként vette igénybe, s Hellt bizalmávali visszaélésről vádolván, aljas embernek nyilvánítá, a ki más találmányából akar hasznot huzni. Hell válaszolt, s következménye heves tollharcz lett, mely Bécsben hónapokig volt a közbeszéd tárgya. Végre Hell lön a győztes. E körülmény azonban Mesmert nem csüggeszté el, hanem tovább is nyilvánította nézeteit, mig végre feltalálta az állati delejesség elméletét.

(Folytatás következik.)

A burgonya.

A több, mint százezerre menő növényfaj között a természetvilágban különösen egy család tűnik föl, melyet a növénytudósok *solanaceáknak*, *csúcsor* vagy *gumóféléknek* neveznek. A növényis-mében egy családba az oly növényfajokat szoktuk sorozni, melyek kül- és beltulajdonokban többé kevésbé megegyeznek. A csúcsorféléket kültulajdonaikra nézve főként kerek, töltés-idomu virágok, tők vagy boggyógyümölcsök, s földalatti gumós hajtásaik jellemzik. Száraikban vizenyős szerkezettel bírnak. Legjobban megegyeznek azonban beltulajdonokban, mert kivétel nélkül mindnyájan főként gyökereik- és magvaikban, de többeknél a szár-, levelek- és gyümölcsben is kisebb nagyobb mértékben bolondító, kábító, ugynevezett narkotikus anyagot tartalmaznak, s így tudatlanság vagy vigyázatlanság következtében halálos mérgek, de célszerü használat s kezelés mellett a leghatalmasabb orvosszerek.

A csúcsorfélék mintegy hatszáz fajt számlálnak, s ezek az egész földön el vannak terjedve; mint a növények legnagyobb része, ugy ezek is a térítők között vannak legtöbb mennyiséggel

képviselve; a mérsékelt égöv alatt már kevesebb a számuk, mind-azáltal az ó világ többet mutat fel belőlök mint az uj, s nagyon hihetőleg az ősnövényzetben is szerepeltek. Többnyire fűvek vagy cserjék; némely faja a forró égöv alatt fákká növekszik; tenyészésük nincs bizonyos helyhez, vagy műveléshez kötve, s csak a nagy természet ápolja őket uton utfélen, erdős szirtes helyeken, árkokban, vágásokban. Legtöbb faja az árnyas vadont szereti, szinte bujkálva emberek, állatok elől vészes tartalmával. Csupán egy válfaja, a *datura arborea*, melyről alább szólandunk, tenyész-
tetik, mint diszcserje, itt-ott kertjeinkben. Más két faj, mint nevezetes táp- és gazdasági czikk egész földön nagyban természetik.

Hazánk szintén bővelkedik a solanaceák különböző fajaiban, s tárgyalásunk folytán főként azokra leendünk tekintettel, melyek honunkban tenyésztetnek, vagy vannak elterjedve.

E család fajai között első helyen áll a

Burgonya-csúcsor (*Solanum tuberosum*, kolompér, krumpli, földi-alma, pityóka, pomme de terre, Kartoffel, bandurki). Sokkal ismeretesebb növény mindnyájunk előtt, mintsem körülményesebb jellemzésére volna szükség. Csupán elterjedésére s hasznára vonatkozólag akarok némelyeket elmondani

A burgonya eredeti hazája Amerika középrésze, főleg Mexikó és Peru, hol e növényt a bennszülöttek *papas*-nak hitták, s a legrégibb időktől fogva élvezik. Német neve (Kartoffel) leghihetőbben az olasz *tartufolo* (gomba) szóból származott, minthogy eleinte a burgonyát gombafajnak tartották. A magyar „burgonya” kifejezés gyaníthatólag a *burkonyból* (minthogy a föld beburkolja) veszi eredetét. Európában Peru meghódítása után kezdett lassankint elterjedni először Spanyol- és Olasz-tartományokban és Burgundiában. Legelsőben Hawkins János rabszolgakereskedő ismertette meg 1565-ben, kinek Santa-Féből küldöttek hajósnepe számára. Németországban V. Károly alatt kezdtek megismerni. 1584-ben sir Walter Raleigh ismert angol admirál Virginiában az első angol gyarmat alapját vetvén meg, a burgonyát innét Indiába hozta, s ott jószágain kezdé természetik.

Általános elterjedését azonban leginkább Drake Ferencz angol admirálnak köszönhetjük, ki a burgonyát 1586-ban Londonba egy barátjának azon tudósítással küldé Amerikából: hogy e növény elterjedése hazája-, sőt egész Európára nézve fölöttébb fontos lenne. Drake ezen barátja tehát elültette a kapott gumókat, s midőn ősszel a kifejlett száron lévő kis bogycok szépen megsárgultak, azokat leszedette, nagy vendégséget rendezett, s erre meghitta az angol parlament urait s London előkelőit.

Az ebéd végén egy fődött tálalt hoztak be. Ekkor feláll a házi gazda s a számos vendégnek ékes beszédben elmondja: hogy az ő barátja, híres Drake Ferencz admirál neki az újvilágból egy ritka, fölöttébb fontos és kitünően izletes gyümölcsöt küldött, mely ime itt finomul elkészítve fel van tálalva; méltóztassanak megkóstolni. Erre fölemelte a tál födelét, melyben a burgonya-szár bogycok szépen vajba megsütve, megczukrozva s különféle fűszerekkel behintve kínálkoztak. A parlamenti öreg urak s lordok csakhamar meg is izlelték e különös gyümölcsöt, de nagyon furcsa képet csináltak tőle. Rosz volt, keserű, émelygős volt, s azt mondták reá: hogy egye meg az admirál ur maga az ilyen gyümölcsöt. Jó lehet ez az amerikai vadaknak, de az angol finom gyomornak nem való. — No de se baj! haraptak már az angol parlamenti urak ennél keserűbb dolgokba is!

Mikor Drake említett londoni barátja ily csalódás után kertjéből a burgonyaszárát mind kivettetni parancsolá, a kertész által gerjesztett tűz hamvában találták meg az első európai *sült krumplit*, s alig hiszem, hogy Kolumbust nagyobb öröm fogta el a száraz föld megpillantásakor, mint az illető londoni urat, midőn orrát a sült burgonya kellemes szaga először megcsapta. A közelebbi nagy vendégség alkalmával a parlament tagjai is csakhamar más véleményt kezdtek az admirálról táplálni, mely véleményforgatás egyébiránt más parlamentekben is közönséges dolog.

Hawkins és Drake után harmadszor sir Raleigh akarta a burgonyát Angolországban megtelepíteni, de mindezek iparkodása s más kényszerítő körülmények dacára is csak 1684-ben lett általánossá leginkább azon tájakról, hol 1623-ban a Walter Raleigh által Virginiából nagy mennyiségben átszállított burgonya sok éven át bő termésűnek, s nagy jótéteménynek bizonyult be.

Midőn a későbbi időszakokban e termény becse mindjobban kezdett Európában emelkedni — a nép közt általánosan csak igen nehezen tudott meghonosulni; szigorú kormányrendeletekre s parancsra, ugyszintén kemény eljárásra kellett szorulni. Ekkor kezdetben pusztán takarmányul használták lovaknak, szarvasmarháknak.

De bezzeg! a hétéves háboru okozta éhség megalapította a burgonya jövőjét egész Európában.

Németországban a XVIII. században egyszerre a legdühösebben kezdtek természetik. Nagy Frigyes 1744-ben roppant szállítóhajókkal küldötte a burgonyát Poroszországba a városok és falvak kiéhezett lakóinak. A küldemény gyorsan osztatott szét az özszezszeccsödült türelmetlen népnek, mely tömegestől tódult a kikötőkbe minden oldalról, apró, kiaszott porontyait taligákon hurczolva maga után. A nagy zavarban és rendetlen gyorsaságban azonban elfeledték a népnek az ültetésre s használatra vonatkozó utasítást kellőképp tudomására juttatni. A jó poroszok eleinte csak bámulták a különös gumókat: „*Ach Jott! was für 'ne Frucht hat man uns jegeben!*” kiáltának föl. Oda dobták a kutyáknak. Azok persze nyersen meg nem ették, hanem megszagolták s elfordultak tőle. Akkor megboszankodva csodálkoztak: hogy adhatnak nekik olyan gyümölcsöt enni, a mi még a kutyának sem kell. Mások egyenesen a szemétre dobták ki. Némelyek egy halmazba öntötték össze, s betakarták földdel. Majd kiválik, mit terem? természetesen mind elromlott. És sok más ily ügyetlen vagy tudatlan kezelesnek lett áldozata az akkor igen drága s becses szállítmány.

Ily szomorú eljárás után lovas fullajtárok küldettek szét az országba, kik a népet a termelés és használatra utasítsák. A városi dobosok szünet nélkül ezt hirdették, míg végre a burkus atyafiak valahára csakugyan megizlelvén a jó krumplit, elragadtatással kiáltottak föl: „*Herr Jott! aber ist das jut!*”

Franciaországban szintén nagy akadályokra talált e növény elterjedése úgy, hogy a burgonyát, — melyet most a szegény felföldi tót csak akkor eszik, ha más jobb valami nincs, — az irlandi meg teljesen jóllakott már vele, — 1616-ban Párisban a Tuillériák palotájában a királyi asztalnál mint ritka csemegét ették.

1717-ben Brabantból bizonyos Mittkau nevű tábornok hozta s telepítette meg Szászországban, honnét aztán hihetőleg a többi nyugoti tartományokba is kiterjedt.

Szabó Ignác.

(Vége következik.)

T Á R H Á Z

Irodalom és művészet.

— (A „Szépirodalmi Figyelő”) első száma mult szerdán, nov. 7-én jelent meg. Arany János, mint felelős szerkesztő és tulajdonos vezetése alatt kiadja *Heckenast* Gusztáv. Melegen üdvözöltük Aranyt, midőn először vetjük hírét, hogy vidéki elvonultságából végre a főváros irodalmi és művészeti központjába átköltözni s itteni szellemi mozgalmainkban geniusának és tanulmányainak erejével résztvenni szándékozik; annál őszintébb örömről most, midőn látjuk, hogy ohajtásunk csakugyan teljesült. Az új lap első száma megerősíthet mindenkit az iránta táplált reményekben; a ki komoly, férfias és higgadt modort, tanulságos és érdekes tartalmat várt, ez első szám után bizonyosan még nagyobb várakozásra érzendi magát feljogosítva. A magyar szépirodalom legjobb neveivel találkozunk ezuttal. Maga a szerkesztő, Arany János egy világosan s határozottan irt előszóban adja elő a

lap programját s a bíráló, ítéset szükségességét e téren igen parlag irodalmunkban; továbbá egy „*Naiv eposzunk*” című cikkben hosszas tanulmányok gyümölcsét vesszük a nemzeti költészet történetéből. Ezután egy művészeti s irodalomtörténeti értékkel bíró cikket vesszünk *Gyulai Pál* avatott tollából, melynek tárgya „*Katona József és Bánkban tragoediája*” (magánálló részlet a szerző e tárgy hosszabb értekezéséből, melyet közelebb a m. Akadémia ülésében felolvasott). A „*Tárczá*”-ban *Tompa* ünnepelt nevével találkozunk, kitől egy „*Repkény*” című szép költeményt vesszünk, mely mint e költőknél gyakran találjuk, a költői szépségen kívül mélyebb jelentőséggel, korszerű észléssal is bír. Ezután kedvelt beszélyirónk *Jókai Mór* kezd el egy beszélyt „*A kuruczvilág után*” címmel a hazai történetből. Mondjunk-e még több nevet, midőn a magyar szépirodalom zászlótartóiról van szó? A többi rovatok: „*Értesítő*” (rövid bírálatok egyes művek felett). — „*A Kisfaludy-társaság*” ügyei hivatalos alakban, működéseinek tárgya-

lása stb. „Vegyes“ (apró hírek az irodalom s művészet világából); végre „Uj könyvek“ jegyzéke s a szerkesztő „nyílt levelezése.“ — Ez az első szám tartalmának vázlata. Ugy hiszszük, elég alkalmas arra, hogy a szépirodalom barátainak figyelmét megragadja. Be kell látnunk, a mit Arany János az előszóban mond, hogy irodalmunkban „józan, méltányos, körülményeinket ildomosan számbavevő bírálat szüksége elutasíthatlan. Írók és közönség érdeke egyaránt kívánja azt. Az érdemnek koszoru, a tehetségnek buzdítás, a lelketlen kontárságnak visszariasztás kell.“ — (A lap ára félre 5 ft.)

+ (Sárvári Elek „Történelmi képek“) című korrajz-, beszély- és életrajz-gyűjteményre előfizetést, illetőleg aláírást hirdet. A munka tartalmát illetőleg, az előfizetési fölhívás szavai szerint, „nagyobb részben hazánk fényes és zivataros múltjából vett képekből leendő összeállítva, és a munkácsi hősnő Zrinyi Ilonának a nagy művész Palma által rajzolt eredeti arcképe hű másolatával díszítetik.“ A kétkötetes mű ára 1 ft. 50 kr. Az előfizetési összegek és aláírási ívek dec. 15-ig Debreczenbe, Frics Józsefhez, a városi nyomda művezetőjéhez küldendők.

+ (Érdekes irodalmi újdonság.) Szász Károlynak „Trencsényi Csák“ című, száz aranyat nyert szép költői beszélyét értjük, melyből lapunk is közölt mutatóványt. A könyv igen díszesen kiállítva s szerzőnek Barabás által rajzolt könyvmatu arcképével ellátva, Engel és Mandellónál jelent meg, s gróf Nádasdy Lipótnak, a jeles fiak anyjának s az édes haza hű leányának van ajánlva. Nem kételkedünk, hogy a jeles mű, a jelen izgalmas állapotok dacára is, számos olvasónak fog örvendeni.

+ (Érdekes utleirást várhatunk nemsokára.) Ligeti Antal jeles tájfestésznök, mint tudjuk, huzamos ideig Keleten utazgatott festészeti célból. Ezen utazása alkalmával, különösen Arabországnak s a Libanonon szerzett tapasztalatai, mint halljuk, nemsokára sajtó útján közzé fognak tétetni, Ligeti elbeszélése után Szokoly Viktor által kidolgozva.

⊙ (Tankönyveink) száma ismét szaporodni fog. Semmelweis tanár ur ugyanis, jelenleg egy szülészeti tankönyvön dolgozik, melyet magyar és német nyelven fog kiadni.

+ (Horschetzky „Magyar költők könyvtárát“) szándékozik kiadni német fordításban. Ha a fordítás sikerült lesz, üdvözölni fogjuk e vállalatot, mert ez esetben szellemi haszon háramlik belőle nemzetünkre.

+ (A magyar borkezelők számára) egy hasznos kézikönyv jelent meg Genfben, Puky Miklós nyomdájában ily cím alatt: „A bornemesítés és kezelés módja. A legújabb tudomány és tapasztalatok nyomán elméletileg és gyakorlatilag előadva Perlaki Mihály szépművészeti és bölcsészeti tudor által Zürichben.“ Egy kömetszés is van hozzá mellékelve, magyarázatul a szöveghez. Ára 1 ft. 30 kr.

+ (Jókeletű zenemű.) Reményinek a „Repülj fecském“ stb. dal átírta eddigeli 800 ftot jövedelmezett. Már három kiadás kelt el belőle; nemsokára megjelenik a negyedik is.

— (Zene-pályázati eredmény.) A pestbudai hangászegyleti zenede részéről közhírre tétetik, hogy báró Prónay Gábor egyleti elnök ur által 10 darab arannyal jutalmazandó, és ez évben Czuczor „ki az?“ című költeményére kitűzött népdalra összesen 21 darab zenemű pályázott. Ezen zeneművek következő jelleggel ellátva: 1) Mindent a honért. 2) Ha népdal, legyen egyszerű. 3) Isten áldd meg a magyart. 4) Adja Isten, hogy kedvükre legyen. 5) Dalra kit az ég dallal megáldja. 6) Az ébredő honszellelem az, s hatalma mennyei! 7) Nem csekély földadat lyrai költeménynek népszerű dallamot szerezni. 8) Az ősi eredeti jelleg megtartásával, mind inkább nemesítve fejlesztessek nemzeti magyar zenénk. 9) Ha Isten velünk, ki ellenünk? 10) Áldja Isten a magyar hont. 11) Minden ember legyen ember és magyar, a kit e föld hord, s egével betakar. 12) Forma dat esse rei. 13) A népdal csak egyszerű lehet. 14) Előre. 15) A verseny — haladás. 16) Adjon Isten minden jót. 17) Ki lesz első köztünk? 18) Legyen hangod szellők fuvolája. 19) Dal az élet véghatára, egy nagy mély érzelmű dal. 20) Lehel emléke. 21) Az egyszerű tisztaság jobb, mint a nagy cifraság.

Ezen pályazeneművek a f. 1860. évi október hó 18-kán tartott bizottmányi ülésben egyenkint vizsgáltatván meg, azok közül az 12. szám alatti „Forma dat esse rei“ jelleggel ellátott pályazenemű jutalomra méltónak találtatott. Ennek legmegközelítőbbje a 13. szám alatti „A népdal csak egyszerű lehet“ jelleggel ellátott pályazenemű; és végre a 10. szám alatti „Áldja Isten a magyar hont“ jelleggel ellátott pályazenemű hivatást tanúsítónak ítélteik.

Egyház és iskola.

⊙ (A bányakerületi ágost. ev. superintendentia) a dunántúli superintendentia példájára segélyintézetet alapít.

⊙ (A pesti egyetem megnyitása) valószínűleg még e hó közepén fog megtörténni.

+ (Az egyetemi tanácskozások jegyzőkönyve) most már kizárólag magyar nyelven vezetetik; ősi pecsétje is, az 1848-iki magyar körirattal s a nemzeti színű zászlókkal vissza van állítva. A fiatalság most azon töprendik, hogy miután ezentul minden tantárgyból magyar előadások lesznek, vajjon a szigorlatokat is általában ezen nyelven lehetend-e letenni? Erre kétségkívül igennel felelhetünk, mert ha a tanárok magyar nyelven tartanak előadásokat, méltánytalanság volna a tanítványoktól azt kívánni, hogy ők meg más nyelven tegyenek vizsgálatot. Legfőlegb a szigorlati nyilvános vitatkozások iránt foroghat fenn kétség, mert ezek a forradalom előtt úgy, mint azóta, latin nyelven tartattak; remélhető azonban, hogy e tekintetben is be fog következni az óhajtott változás, s kiki anyanyelvén tarthatja ezentul szigorlati vitatkozását.

b.— (A József-ipartanoda) tanárai is elhatározták végre, hogy ez intézetben a tanyelv magyar legyen. Ez intézetet nemsokára eredete helyére, Pestre visszatérve reméljük üdvözölhetni.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

△ (A selmeczi bányákat) már legalább 2000 év óta művelik; az érc-kövek rendszeren aranyat, ezüstöt és ólmot tartalmaznak. Jelenleg általában kevesebb tiszta nyereséget hoznak, mint hajdan. Selmecz vagy 14 ezer lakosa közül 5000 hevér (bánya-munkás.) Ezek általán igen csekély munkabért huznak s evvel sem bírnak jól gazdálkodni; már külsőjük is igen szegényes és beteges, Selmeczban határában a kincstár 31 érczuzó telepet bir, 1100 érczkölyűvel, melyek munkája után évenként átlag vagy 320 font aranyat, 5400 font aranytartalmu ezüstöt s 18—20,000 mázsa ólmot nyernek.

⊙ (A jászberényi kerti bor), egyike a jobbakkak a maga nemében. Az ily bornak legnagyobb hibája, hogy nem állandó, és restellenék a pestiek, ha megtudnák, hogy mennyi ily alföldi bort isznak meg kőbányai név alatt. A kerti bor ára újabb időben emelkedett, mindamellett is, a fogyasztási adó terhe miatt, sok jászberényi gazda hasznosabbnak véli szőlőjét kiirtani s helyén kukoriczát, burgonyát termesztetni. Nevezetes, hogy a jászberényi kerti szőlők egy része a török világból ered. I. Ibrahim szultánnak egy leírata ma is látható a levéltárban, melyben megengedé, hogy a város nyugati határát a lakosok szőlővel beültethetik, s hogy tiz évig az új ültetvénytől sem adót, sem tizedet ne fizessenek.

+ (A vas megyei gazdasági egylet is) rendezend ekeversenyt a jövő tavasszal; ez ügyben f. évi november 22-én Kis-Czelben közgyűlés fog tartatni.

+ (Szőlőfürtök eltartása.) Az idei párisi kiállításon május 28-án Charmeux ur Thomeryből oly friss szőlőfürtöket mutatott fel, mintha épen akkor vágta volna le a tökékről. Ő a szőlő eltartására következő módot ajánl: Midőn a szőlő már jól megérett, belőle a legjobb fürtöket kiválasztjuk. A venyigét a fürt belső oldala alatt, a második vagy harmadik szem vagy rügynél levágjuk, a leveleket leszedjük, s megnedvesítve venyigéstől egy akkora palaczkba teszszük, melybe a fürt a levágott venyigével együtt belefér; azután a palaczkot tiszta kutvizzel szinig töltjük. Az így megtöltött palaczkokat oly helyre rakjuk, hol a víz meg nem fagy, s ily módon a szőlőfürtök májusig oly épen maradnak a zöld venyigével együtt, mintha azokat most szedtük volna le a lugsoról.

Közintézetek, egyletek.

b.— (A pesti jótékony nőegylet) ez évi nov. 4-től dec. 10-ig terjedő négy hétre 228 szegény számára 638 ft 10 krt utalványozott. Az egylet köztintézetében 18, egyéb munkára nem képes szegény talál foglalkozást.

+ (A bars megyei gazdasági egylet alapszabályai) felsőbb helyen megerősítettén, az egylet f. évi nov. 11-én (tehát ma vasárnap) tartja alakulási közgyűlését Léván a kaszinó-egylet termeiben.

+ (A kolozsvári keresk. és iparkamara,) mint a „K. K.“ hallja, újban is folyamodott a m. helytartósághoz a már annyiszor visszautasított takarékpénztári alapszabályok megerősítéseért. Ezuttal azon körülményre utalt, hogy a magyarhoni hasonló intézeteket mind szerkezetökre, mind hatásukra nézve a legezelszerűbbnek nyilvánítá maga a birodalmi tanács is.

+ (Felszólítás.) Lőw Lipót, szegedi főrabbi felszólítja a Pesten 1844-ben alakult s felsőbb helyen megerősített, de az idők mostohasága folytán széteszött „izraelita magyartó egylet“ pesti tagjait, hogy a széteszött társaság újjáalakítására a szükséges lépéseket az illető helyeken megtenni sziveskedjenek. Ha — mint remélhető — az engedély egy közgyűlés tarthatására megadatik, ez hírlapi uton közzé fog tétetni. (Mint halljuk, a rendező bizottmány Pesten már megalakult.)

Vegyes hírek.

△ (A lemergi akademia tanuló ifjusága) értesülvén arról, hogy a pesti egyetemen az előadások föl vannak függesztve, a pesti egyetemi ifjusághoz levelet intézett, melyben azt a lemergi akademia látogatására meghívta. E levél 47 aláírással volt ellátva.

⊙ (Pályázat.) A Schwartner-féle pályakérdésre: „Minő befolyással voltak az Anjou-házbéli uralkodók hazánk művelődésére?“ csak két pályamű érkezett be, melyek megbírálásával Reizinger János és Horváth Árpád egyetemi tanárok voltak megbízva, kik a jutalmat Vass József k. r. tanár és akadémiai tagnak ítéltek oda.

△ (Széchenyi-kelme.) Győr környékén azon kék babos kartont, mely a védegyelet korában honi név alatt volt ismeretes, most újból viselni kezdik mindenütt „Széchenyi-kelme“ név alatt. Uj nevét pedig onnan kapta, mivel az özvegy grófné valamennyi nőcselédjének ily kelmeből csináltatott ruhát.

b.— (Cholera.) Nyugat-Indiából, Bombay-ból érkezett jelentések szerint, a cholera ott oly nagy mérvben dühöng, miszerint a vasuti munkálattal fel kellett hagyni. Luknovban szintén nagy a halandóság, ugyannyira, hogy öregek s fiatalok, szédülés által meglepetve, összerogynak s közönségesen néhány óra mulva el is halnak.

△ (Pest sörházi közönségére nézve kellemetlen hír érkezett), mely szerint a schwechati serfőzők fölemelték a sör árát. Ez egyébiránt nem fog semmi bonyodalomra okot szolgáltatni, mert a sörházközönség oly jámbor természetű, hogy ő ugyan senkit sem bánt, csak őt meg ne szuronyozzák. Uti figura docuit.

Mi ujság?

+ (Gróf Károlyi Ede) a belebbezés alól fölmentetvén, családjával együtt jóságára Radványba (Abaujmegyébe) utazott.

+ (Petőfi-szobor.) A „P. Lapokban“ Roboz István fölhívást intéz Somogy lelkes hölgyeihez a n. Múzeum kertjében felállítandó Petőfi-szobor ügyében. Valóban kívánatos volna, hogy most már ez ügyet is minél több lelkesedéssel és buzgalommal felkarolják. Lehetlen, hogy ily szép terv minden magyar ember szívében viszhangra ne találjon. Hazánk legnépszerűbb költője ezt megérdemli.

+ (A budai műegyetem ifjai) 86 aláírással kérvényt nyújtottak be herceg-primás ő eminentiájához, a műegyetemnek Pestre áttétele s a magyar nyelvnek teljes visszaállítása iránt. Kétséget sem szenved, hogy ez ohajtás, melyet nemcsak a műegyetemi tanulók, de az egész ország oszt, teljesítetténi fog annál inkább, mert a nevezett intézet tanárai is a magyar nyelv visszaállítását mellett nyilatkoztak, s eziránti határozatukat felsőbb helyre terjesztették.

+ (A Josphstadtban belebbezve volt) s közelebb hazabocsátott összes magyarokat a szegedi indóháznál okt. 30-án, midőn oda megérkeztek, nagyszámú közönség fogadta, s a Rákóczy-indulóval kísérte be a városba. Lakomát is rögtönöztek számukra, mely alatt lelkesen zengett a Szózat és a Hymnus, s ezeken kívül lelkes áldomások is mondtak.

+ (Rapecz Ferencz szegény családja számára) Molnár György szingazgató Szegeden okt. 31-én színi-előadást rendezett, melynek tiszta jövedelme az adakozásokkal együtt 27 ft., a „Pesti Napló“ szerkesztője útján a nevezett özvegynek már átadatott. — Ugyancsak Molnár György közelebb a Kisfaludy-társaság alaptökéje javára is szándékozik előadást rendezni, vagy tán már rendezett is, mire e sorok olvasóink kezeihez jutnak.

+ (Nagy Jakab tilinkó-művész hangversenye) f. hó 4-én a nemzeti Múzeumban tartatott meg, színházunk több tagjának közreműködésével. Nagy Jakab, kinek ügyességét a tilinkón ismeri a közönség nemzeti színpadunkról is, magyar és oláh dalokat játszott a hallgatóság teljes meglepedésére. Kivüle közreműködtek még: Markovics Ilka, ki nagyon is ismert népdalokat, Ellinger, ki Simonffy pár szép dalát s Bognár Vilma, ki a „Jaj be fáj“ kezdetű dalt kitünően énekelte; továbbá Tóth József színészeti növendék, Losoncynak „Él magyar, áll Buda még“ s Petőfinek „A magyarok Istene“ című költeményeit, s Bognár Adel, ki „Garay Magyar hölgyét“ szavalta el; ez utóbbi különösen nagy figyelmet gerjesztett s számos kitörő tapost aratott. Hangverseny előtt Kecskeméty zenetársasága magyar darabokat játszott. A hangverseny jövedelmének egy harmada a Múzeum-kertnek jutott, két harmada pedig egy szerencsétlen család javára fordított. Hogy közönség nem volt oly nagy számmal, mint akár a jótékony cél, akár a hangverseny élvezetes volta érdemelte volna, annak oka leginkább abban rejlik, hogy ugyane napon tartatott az első kamara-zeneverseny az „Európa“ termében. Még két ily zeneverseny lesz az idén, a második nov. 25-én, a harmadik pedig dec. 16-án.

+ (A pesti m. kir. egyetem épületét), mint halljuk, a jövő tavaszra ki fogják javítani, mely célra 13,000 ft. van utalványozva. Ezen összegből 7 ezer s néhány száz ft. az egyetemi nagy terem kijavítására és földszítésére fog fordíthatni.

b. — (Ötszáz éves jubiläum.) Munkács mellett a Csernek hegyen álló vazulrendi ruthen kolostor okt. 28-án, ötszázados főnnállásának örömmünepét ülte. A kolostort a Lithvániából beköltözött s Robert Károly által Munkácsal megajándékozott Kariatovics Tódor orosz herceg építteté 1360-ban.

— (Aloe-virágzás.) A minapában röviden említett, Sztárán (Zemplén) látható Aloe cactus már virágzani kezd. — A virág rudja (Blumen-Stängel) három és fél öl magas, összes magassága a virágnak negyedfél öl; a rud, alakjára eleintén közönséges kerti spárga-plántához, későbbi kifejlése után óriási karfiolhoz hasonlított. A virág leendő színe azonban még nem kivehető, valószínűleg sárgás leendő; — minden egyes virágbimbó, fejledezni kezdő lilomhoz, vagy az ugynevezett tubarózsa virághoz hasonlít. — További körülményesebb leírását, miután a Vasárnapi Ujság közelebről az Aloe cactus körülményesebb leírását tartalmazta, valamint a M. Sajtóban a s. tárai aloeről már bővebben volt szó, tudósítónk fölöslegesnek tartja. Csak annyit említ még, hogy az érintett virág e napokban téli szállására, üveg-házba vitetett, mire nézve egy egész üvegfalat kellett kibontani, s elhelyeztetése végett majd másfél ölnyi mély gödröt kellett ásatni.

+ (A szegedi kisedóvó nőegylet által) rendezett s t. évi jun. 17-én megtartott jótékony sorshuzásból szükkölködő horvát testvéreink részére 2029 ft 37 kr. o. ért. azon egylet elnöknője t. Wöber Luiza által hozzám beküldetvén — ezen összeget a legközelebbi alkalommal rendeltetése helyére juttatni fogom, fölkérvén a tettes szerkesztőséget, miszerint e fényes tanúságát szegedi hazánkfiak s honleányaink jótékonyágának a közönség tudomására közzétenni sziveskedjék. Főton, okt. 26-án 1860. Gr. Károlyi Ede.

+ (Egy keresztyén hölgy átlépése a zsidó vallásra.) Följegyezzük ez esetet, mert a ritkaságok közé tartozik. Berlinben egy magas állású hivatalnok leánya, egy igen gazdag zsidó kereskedőhöz férjhezmenni szándékozván, át akart lépni a zsidó vallásra. Az ifjú hölgynek, kétségkívül föltűnés kikerülése végett, azt tanácsolták, hogy az átlépést valami kis és ismeretlen városban vigye véghez. Ő tehát Schönlanke városkát választotta, s valóban az ottani zsinagógában okt. 21-én át is lépett a zsidó vallásra.

— (Reményi Kun-Szt.-Miklóson, s egy kis poétai elragadtatás.) Kun-Sz.-Miklósról, Szász Károly költői tollából nov. 2-ról vesszük e sorokat: Kedves szerkesztő! Ön jól tudja, hogy én mindig szerfelett vágytam a dicsőségre. De egy nemét a dicsőségnek soha sem kívántam, iránta érzékkel sem birtam, s ez a vidéki levelezők dicsősége. S hogy most mégis vidéki levelet írok önnek (életemben másodsor), bizonyosan kell és pedig nagy okának lenni. Van is. Röviden kimondva, Reményi Ede pár napot töltött a k.-sz.-miklósi paplakon, éjjel nappal öntötte élénk nyirettvűje varázs-gazdagságát; hangversenyt is adott, a (most, fájdalom, igen szűk) városi házi teremben. A hangverseny természetesen olyan volt, mint a többi, az egész hazában; azért nem is írok róla. Csodás hangszer a hegedű az ő kezében! Reám néha azt a hatást teszi, mintha egy oroszán ordítása töltené be a végtelen pusztát, haraggal és méltósággal; máskor meg egy solo-selyembo-gár eregetné sodratlan selyemszálát, de melytől még sem félünk hogy elszakad, minthogy a jó természet a selyem művésztévé épen azt a kis bogarat teremté!

Természetes, hogy velem együtt az egész k.-sz.-miklósi és vidéki közönség el volt ragadtatva. A „repülj fecském“ meg a „kerek erdő“ olyan hatást tett, minőre még a sz.-miklósi városi házi falai nem emlékeznek. A „Velencei karnevál“ nem neveltünk úgy mint mások, mert azt kevesebb kedvvel és humorral adta, mint máshol. A Rákóczyt kértük tőle, de ő a Szózatot adta helyette. Oh mennyi taps! oh milyen forró öröm! —

Mondják, két szavalás is volt, sőt némelyek emlékezni vélnek, hogy én is mondtam volna valami rögtönzött kis verset is, ő hozzá! De én erről mind nem tudok semmit; mert, a Reményi hegedűje mellett csakugyan balgatag ember, a ki még szavalni kezd!

De mit nekem a hangverseny s annak részletei. Ha eszembe jut, hogy utána, kis szobámba szoritottuk be a dicső hangok óriás terjedelmét! Sajnálom, hogy a k.-sz.-miklósi közönséget, mely ezt olvassa, meg kell szomorítanom; mert egyenesen kimondom, hogy Reményi a hangversenyben, igen gyöngén játszott ahhoz képest, mint azután, este s éjfélig, nálam! Hallottuk a legnagyobbat s legszebbet, mit ő valaha játszott. A Rákóczyt! Hanem, tartozom az igazságnak, annak kijelentésével, hogy ezuttal nem ő maga játszotta azt, sok volt a segítsége. Először elkezdte játszani ő egyedül. Azután megérkeztek a Rákóczy seregei, és azok átvették tőle a zenét és játszották igen nagy erővel; harsonák ropogtak, kürtök búgtak, üdvkiáltások zúgtak, éljen a haza! Mikor a csapatok elvonultak az ő fanfaronádjakkal, akkor jött egy sereg dalos madár és az, a levegőben kóvályogva fejünk felett, mind azt dalolta, csattogta, a mi a dallamból a viszhangban hátramaradt, De szegény madarak, nem sokáig bírták a tért, a holtak szellemei, csodás suhagással jöttek, Rodostó felől, megnépesítették a levegőt és jártak, keltek körülöttünk; nem csörgött a lánsa kezeikben, nem csengett a kard; ajkuk se mozdult, kezök sem emelkedett s mégis zúgtak, jajgatva, lelkesülve a dallamot; az, nem tőlük eredve, körülfolyta őket mint a levegőt. De hiába, ezek, bár sirból kikelve, mégis csak földi lények voltak; a csatátér és sir pora tapadt fehér szárnyaikra. A dallam zengzetére ők sem voltak méltók; angyalok jöttek az égből; oly halkán susogtak szárnyaik; oly édesen sutogott ajkuk, kettő öszvefogta kezét, vette s vitte a dalt fölfelé, hogy bemutassa . . . De akkor észrevette magát Reményi, hogy őt ezek most meg akarják rabolni. De már azt nem engedte! Utánok eredt, rohant, szárnyalt, azon a tüszekéren, mely Illést is az égbe ragadta, melynek most közneve: hegedű. Hanem már késő volt; az angyalok, az elrabolt dallammal az ég ajtainál voltak; ott a hol a szegény Peri állt egykor; a korlát nyitva, még egy perc! — A megrabolt művész dühvel rohant utánok! Megrabolta az angyalok ruháját; adjátok vissza! a dal enyém és én nem az égnek, hanem a mit annál is jobban szeretek, hazámnak szántam azt! — Az angyal csak vitte belebb, fölebb! Excelsior! a küzdelem erős, elkeseredett volt! Vége; a korlát leesett! A dal az égben volt! a húr megszakadt s Reményi visszaesett a földre.

Tudja Isten! a közönséget az nem érdekli, hogy én s azon néhány jó barátom, ki nálam volt, mit éreztünk. Azzal hát nem is untatom a közönséget.

Most már, hogy ennek az írka-firkának legyen vidéki levél jelleme: paulo minora canamus!

Reményi megérkezése előtti este bekopogtat hozzám egy szalk-szentmártoni (ide 1 1/2 óra) közönséges földmives atyámfia, ugynevezett paraszt, de mindjárt kisül, hogy milyen nemes ember. Azt mondja: tisztelendő atyám, itt hozok, mint szegény ember, egy forintot, legyen szives, küldje be az Akademiára. Megörültem neki s kérdem a nevét. Vonakodva megmondta: Szabó Pál; de utána tette, nem azért hoztam, hogy a nevemet is ki tessék írni. Hanem kérem, egyjártást hoztam még négy forintot, a Kisfaludy-társaságnak, ha ilyen egyszerű embert is bevesznek pártoló tagnak. — Kedves szerkesztő! mikor azt kérdeztem, hogy jutott ő az Akademia s Kisfaludy-társaság érdekeltségi körébe? azt mondta, „a jó Vasárnapi Ujságot olvastam.“ — Nem teszek hozzá többet. Ezt az embert hívják Szabó Pálnak. Ilyen paraszt emberek lanknak felénk!

Sajnálunk, hogy nem jött egy nappal utóbb; Reményi hegedült volna neki egyet! — Szász Károly.

— (Reményi kun-szent-miklósi polgár.) Ha közöltük Reményi eszima-dia-mesteri oklevelét, a méltányosság úgy kívánja, hogy azt is közöljük,

mely által egy lelkes alföldi város tiszteletbeli polgárának kinevezi. A kérdéses kivonat Kun-Szent-Miklós város tanácsi jegyzőkönyvének az 1860-ik év november 3-ik napjáról így hangzik: „393. sz. Pap Zsigmond főbíró ur előterjeszti, hogy Reményi Ede ur, angol királynő ő felsége magánhegedű művésze, néhány hó óta hazájában időzvé, f. évi nov. 1-ső napján városunkat szerencséseltette látogatásával, és ugyan az napon, számos helyi és vidéki közönség jelenlétében a városház nagy teremében hangversenyt adott, mi által városunk iránt azon kitűnő figyelmet tanúsítá, melyben még eddig a Jász és Kun községek közül egy sem részesült; helyesnek látná, ha a város részéről is, mint már előtte több polgár nyilatkozott, nevezett művész, maradandó emlékü megtiszteltetésben részesítették, jelesen, ha ezen város polgárai közé felvételnék, s polgárjoggal megajándékoztatnék.

„Végzés. Felfogván annak jelentőségét Kun-Szent-Miklós városa, hogy általában a művészet egy nemzet nagysága- s jövőjére, a szép, jó és nemes iránti fogékonyság felébresztése s annak folytonos táplálása, egy lelkesedés előmozdítása által mily roppant befolyást gyakorolhat, s hogy ennél fogva azt tettelegesen segély s nyilvános elismerés által mindennek kötelessége pártolni. — ezen elvből indulva ki és tekintetbe véve Reményi Ede ur varázserejű zene-művészetének messze országok határain és tengereken túl terjedő hírnevét, s hogy ennek sugarai visszahatnak azon dicső magyar nemzetre, melynek ő édes fia s melynek kebeléből, azt soha el nem feledve, azért lépett ezelőtt egy évtizeddel a világ egyik legmiveltebb és hatalmasabb nemzetének körébe, hogy magyar zenének hatását a külfölddel megismerttven, ezáltal is a magyar név becsülését eszközölje, városunk azért neki kellő elismeréssel kíván adózni s ezennel őt, ezen város tiszteletbeli polgár-jogával felruházta, miről az illető oklevél elkészítettén, kézbesítendő leszen. — Kiadta Kerek József s. k., főjegyző.”

+ (Egy szó a czimbalom érdekében.) Ily című cikket olvasunk Mosonyitól a „Zenészet Lapok“ legutóbbi számában. Tartalmából egyetmást érdemesnek láttunk kijegyezni. A czimbalom Mosonyi szerint kelet népének egyik legrégebb hangszere s a zongora alapja, kiinduláspontja. Európa csaknem minden részében elfeledve s elhanyagolva, egyedül csak hazánkban divatozik még e hangszer Ázsia barna fiainál, kik azt nemzeti zenének előadásánál nagy hatással kezelik, s mindenki tudhatja, hogy e hangszer mennyire emeli a bús-víg magyar nóták tűzét és komolyságát. E hangszer ábrándos, érzélgős s kellemes is egyszersmind. Minő szép s nemzeti zenénkre nézve minő üdvös következtetés dolog volna, ha nálunk az ifjúság nagy része a czimbalom, mint hazai hangszer kezelésével s tanulságával foglalkoznék! Előnyei e hangszernek (rosz oldala nincs is) következők. 1) Csekély helyet foglal el; 2) könnyen hordozható s minden helyen kényelmesen használható; 3) megtanulása aránylag kevés időt igényel; 4) megszerzése nem sokba kerül; 5) minden zenélési alkalomnál használható; végre 6) nemzeti zenénkre nézve nagy hatással van. E hangszerrel kellemteljesen lehet kezelni, s kevésbé feltételezi az arcvonások s testrészek eltorzítását, mint a zongora; magyar dalnoknak való hangszer, s mint ilyen, mindenkinek ajánlható. Kívánatos volna, hogy a czimbalom a népszínművekben is felhasználtatnék. Meyerbeer, ezen legügyesebben számítani tudó zeneszerző, ki minden új dalművében valami feltűnő s még eddig senki által nem használt újdonsággal szokta meglepni a közönséget; már lépéseket tett a czimbalom- és tárogatónak — e két nemzeti hangszerünknek — általa leendő felhasználása érdekében. Attól lehet tartani, hogy a czimbalommal is úgy találunk járni, mint a kanászkalapokkal, melyeket csak akkor kezdünk általánosan hordani, midőn már Párisban divatozott. Azért ne késlekedjünk. Még most a czimbalom kizárólag a mi sajátunk, igyekezzünk azt nemzeti színházunk zenekarában meghonosítani, mielőtt e részben ama berlini francia zenedivatgyártó által megelőztetnénk. (Ez utóbbi indítványt ajánljuk Erkel F. figyelmébe.)

— (A pesti egyetemi ifjúság válasza a lemergi ifjúsághoz.) Említettük, hogy a lemergi egyetem lengyel ifjúsága minap barátságos latin levélben hívta meg a még mindig zárt pesti egyetem magyar ifjait, hogy menjenek hozzájuk tanulmányaikat folytatni. A levelet 47 ifju írta alá. A szíves meghívásra most pesti ifjaink válaszoltak a lengyeleknek, s egy szintén latinul írt levélben adták tudokra, hogy miután a magyar egyetem, még pedig magyar előadásokkal ma holnap ugyanis megnyílik, köszönik a szíves barátságot s remélik, hogy a két nemzet ifjai közti szíves egyetértés ezután is a régi marad stb. A levél következőleg hangzik:

„Dilecti Fratres! Universitas nostra Hungarica proximis diebus patebit Juventuti Academicæ; Praelectionesque Idiomaticæ patrii initium capturae superfluum reddunt, Studiorum causa alias, quamquam carissimorum petere Oras.

„Hoc non obstante convictos habere, certosque facere Vos Polonos Fratres dilectos volumus: Vestram Invitationem, vereque fraternam Oblationem, gratissimum nobis evenisse; laetissimoque repleti gaudio animos nostros, quoniam novum exhibuistis testimonium propensionis, vinculi que amoris pristini, quod duarum Nationum Liberos inde a remotissimis arctissime iunxit saeculis.

„Tempestate dolorum ac passionum indissolubiles fuimus Socii et Fratres; indubium est, in futuro Nos idem permansuros.

„Vobis innitur nostra fides, nec vos diffidatis Juventuti Hungaræ.

„Providentia Divina immaneat Vobis!

„Valet!“ (Következik mintegy 200 aláírás).

△ (Somogy megye) bár messze esni látszik is a központtól; de azért a nemzeti élet ere ott is gyorsan lüktet, mi csak a következőkből is kitétszik. Ez évben alakult a somogy megyei gazdasági egyesület, ment végbe a Berzei-szobor föllállítása. Szigetváron Zrínyi emléket kitűnő ünnepélyvel ül-

ték meg, az Akademiára s a muzeumi termek diszitására tetemes összegek irattak alá, egy a szükölködő horvát testvérek számára is szép összeg gyűlt be, a Sió szabályzásának ügye új korszakot ért el, úgy hogy kivitele csaknem teljesen bizonyos, jelenleg pedig a lelkes hölgyek Petőfi szobra föllállításának ügyével vannak elfoglalva. Hát még ha a vasut közelebb hozza e megyét a fővárossal, akkor fog még csak feltűnni, mely sok jónak magva rejlik e megye földében eltemetve, melynek csak kedvező jó idő kell a kicsirázásra.

+ (Liszt Ferencz mint völegény.) Wittgenstein herczegné, szül. Ivanovka Karolina herczegnő megkapta a pápától az engedélyt, hogy férjétől, elválhasson s Liszt Ferenczcel kelhessen össze. Az engedély következtében Wittgenstein herczeg már meg is házasodott.

A magyar Akademia palotája.

— (Részletes kimutatás) a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez a m. Akademia számára beküldött s a mult számban röviden följegyzett folytatólagos adakozásokról, melyekhez többen járultak:

A XXXV. közlésből: (V. U. 45. sz.)

Sz.-Ujlakról egy gazdasággal foglalkozó ember „tilalomrontási büntetésekből“ 6 forintot vett be s ezt a m. Akademia palotája számára küldte be hozzánk egy levél kíséretében, mely erős haraggal kel ki a miatt, hogy „a német oly nagy ellenségünk.“ A levélben sok igaz van, de azért még sem közölhetjük. Azután még szeptemberben írta ezt a levelet.

Tisza-Dobról 8 ft. 20 krt küldött be Marschalko János jegyző a következő adakozóktól:

Dob városa 1 ft, Marschalko János 1 ft, Bagdi Sándor 1 ft, Reviczki Tamás 1 ft, Llichtschein Jakab 1 ft, Lichtschein Ábrahám 1 ft, Batta András 30 kr, Oláh István 20 kr, Rádi József 20 kr, Soos Ferencz 20 kr, Berzeki István 20 kr, Gorzsás Pál 10 kr, Porkoláb György 10 kr, Kolozsi Mihály 10 kr, Porkoláb István 10 kr, Turi Mihály 10 kr, Szabó László 10 kr, Nácsa Mihály 10 kr, Flam Mórincz 10 kr, Gránát Ignác 10 kr, Gránát József 10 kr, Stein Ábrahám 10 kr.

Rosztoka-Kálnáról (Zemplén), a Kárpátok félreeső helyéről, hol a lakosok majd mind ruthén ajkúak, de a hon szívében lakó magyarokkal érzelmeben egyek, 14 ft. 20 kr. küldetett be a m. Akademia palotájára (azonkívül 7 ft. 10 kr. a Szechenyi-szoborra, — miről más alkalommal). Ez öszve egy keresztelési családi ünnepélyen gyűlt be Helfer Antal klenovai uradalmi tiszt házána. Az adakozáshoz járultak:

Bacscai Sándor rosztoka-kálnai g.-k. lelkész 2 ft, Helfer Antal klenovai számtartó 2 ft, Helfer szül. Vajnarovich Apollonia 2 ft, Helfer Ödön 1 ft, Vajnarovich Teréz 2 ft, Kacsanóvszki András klenorai g.-k. lelkész 2 ft, Gezáncs Ignác klenovai gazda 40 kr, Kicza Bazil klenovai gazda 20 kr, Stenyo János klenovai gulyás 20 kr, Gerzánics Bazil ublyai g.-k. lelkész 2 ft, Izsépi Tam. s neje 2 ft, Bányai Borbála s Tekla 1 ft, Kosszay János ladoméri g.-k. lelkész 2 ft, s neje Járomisz Mártha 1 ft, Valkóvszki Sándor koloniczai g.-k. lelkész 1 ft, Belovics János la doméri éneklész 20 kr, Koncs János klenovai éneklész 30 kr.

Gútáról újabb küldeményképen 6 fto vettünk a következő adakozóktól:

Rendek Mária 1 ft, özvegy Váczyne 1 ft, Somody János 1 ft, Andrásy Lajos gutai tanító 1 ft, Alistáli Tóth János 1 ft, neje Ács Katalin 1 ft.

Ó-Budáról az ottani hajógyárban dolgozó magyar iparosok, névszerint a vasmunkások is eljövének örömmel nyújtott adományaikkal, s mint írják „szívesen nyujtnak segédkezet oda, hol nemzeti nyelvünk gyarapodása s felvirágzása forog szóban.“ A beküldött 45 ft. 70 krnyi adakozáshoz járultak:

S. Gy. 1 ft, Csabai János 3 ft, Tóth Lajos 5 ft, Bányai Mihály 3 ft, Horváth János 3 ft, Uhlár János 1 ft, Hegedus István 1 ft, Magyar József 1 ft, Büchler Filep 1 ft, Münich József 1 ft, Kis György 1 ft 30 kr, Csernek Mátyás 1 ft, Pongráz György 1 ft, Harnos Mihály 1 ft, Galambos József 1 ft 20 kr, Hoch Jakab 1 ft, Dögei József 1 ft, Resh István 1 ft, Ráusz Tamás 1 ft, Barátom Antal 1 ft, Molnár Sámuel 1 ft, Horváth János 3 ft, Tóth Lajos 1 ft, Koleda János 1 ft, Gyulay Károly 1 ft, Popodits Ferencz 1 ft, Cserrepes Zsigmond 1 ft, Szüts József 50 kr, Róth Jakab 50 kr, Hirosv István 50 kr, Hajdinger Ferencz 50 kr, Trébusz Péter 50 kr, Gáli Mihály 50 kr, Halper Bálint 50 kr, Schiferdecker Károly 50 kr, Janka István 50 kr, Zombor János 60 kr, Régner Péter 40 kr, Datzdor Jakab 30 kr, Lajkóf Mátyás 20 kr, Vörös Miklós 20 kr.

Berettyó-Ujfaluból 41 ft. érkezett hozzánk (melyből 14 ft. a tőkét, a többi a palotát illeti) a következő adakozóktól:

Némethi Lajos ref. lelkész 1 ft a tőkére és 1 ft a házra, Miskolczy Károly 4 ft a tőkére és 4 ft a házra, Mórincz Lajos 5 ft a házra, Jedlinka Zsigmond 1 ft a tőkére és 1 ft a házra, Tardy Elek 1 ft a tőkére és 1 ft a házra, Babust 1 ft a házra, Tardy Sándor 1 ft a tőkére, Papp Tamás 1 ft a tőkére és 1 ft a házra, Morán Pál 1 ft a tőkére és 1 ft a házra, Jenni István 1 ft a házra, Szilágyi Lajos 1 ft a tőkére és 1 ft a házra, Kinter Ferencz 1 ft a házra, Kahroda János 1 ft a tőkére és 1 ft a házra, ifj. Szilágyi Lajos 5 ft a házra, Fényes Mórincz 2 ft a házra, Pap Demeter 10 kr a tőkére, Szilágyi Ferencz 12 kr a tőkére, Lórintzy József 1 ft a tőkére, Tóth Sánd. 20 kr a tőkére, Bíró Ján. 50 kr a házra, Ókrös István 14 kr a tőkére, Hehló Jakab Mihály 10 kr a tőkére, Habókay József 50 kr a házra, Kasza József 10 kr a tőkére, Bernáth Károly 12 kr a tőkére, Bondár Mih. 12 kr a tőkére.

(Folyt. követh.)

Levelezés.

Baja, nov. 6. (Elegyes hírek.) Miután városunk lapja még most is contumacia alatt van, engedje meg ön, hadd mondjam el, hogy mi is élünk. — Josefstadti bebbeszeteink tegnapelőtt érkeztek meg körünkbe; úgy halljuk, hogy közkedvességű polgármesterünk nagy lakomát fog adni tiszteletükre. Minden szentek ünnepén nagyszámu ájtatos nép gyűlt az új toronnyal ékesített Rókus-kápolnába, hol a fiatal jézsuita-anya Mladonitzky ur megható beszédet tartott. Dalárdánk nagy bucsuhangversenyt rendez némely eltávozó tagjai javára, mely alkalommal kellemes meglepetést vár a bajai közönségre, a nagyszerű programban lesznek többek közt: „Szülőföldem szép határa“ magandal, éneklé Turek József; „Kazinczy-emlék“ Petényitől, négy kézre

játszák *Herold János* és *Flachner Gottlieb*; „Már siess hazádba vissza!“ induló Kakas Mártontól, zenére tette *Flachner Gottlieb* jeles zongoramesterünk, éneklő Turek, több műkedvelő kíséreteiben.

Városunk közkezdességu prépostja egy pompás Kazinczy-szoborral ajándékozta meg kaszinókat, mely legközelebb a német kereskedelmi gyűlével egyesülésünkör ünnepélyesen föl fog állíttatni. — A „Bajai Hírnök“ új alakban és nagyszerű tartalommal készül megjelenni, szerkesztője Sebők József a Bánság és Bácska legkitűnőbb tehetségeit nyerte meg munkatársakul. — Gymnasiumunk két derék tauára volt kormányzónk által letétetett, mivel magyar kalapot viseltek, tanszékükre a pályázat egészen amerikai modorban van kihirdetve — a helybeli koreasmákban. — E napokban tűz ütött ki a helybeli kórház udvarán; szerencsére csak egy szín égett el, és egy alatta heverő bulla; volt-e biztosítva, nem tudom. A bajai gőzhajó-agentia úgy magyarázza a magyar konstitúciót, hogy a magyar czimszalaggal jelölt tárgyakat visszaszűnteti; ő — ugymond — csak a német adreszt fogadhatja el. — A bácsi főispán kineveztetését várva várjuk.

K. M.

Bécs környékéről. *Hitzing*, nov. 2-án. Nagyérdemű regényírónk korszerű, komolyan intő szavai bizonyosan minden magyar, de különösen az ifju nemzedék szívébe mélyen bevésve maradnak.

Felfogtuk mi is a buzdító szavak értelmét, kiket a kérlelhetlen sors hazájuk határiból kizavart. Igen, nem ok nélkül nevezem ily körülmények közt a sorsot kérlelhetlennek; mert ha valaha szerette hazáját a magyar, szeretheti most százsorosán, s fájlatja annál inkább, ha távolból kénytelen hallgatni a híreket, miként siet nemzete óriás léptekkel az ősi dicsőség felé, miként igyekszik azt szilárd akarattal áldozatkészen emelni, nagyobbítani!

Vétkesek most azok, kik nem kénytelenek, mégis elhagyják hazájukat! Oh! de kétszeresen boldogok azok, kik a nagyszerű tények közepett személyesen működhetnek!

„Oh hagyjátok a hon levegőjét színom örömben,
Bánatban, bármily végtetek árnya alatt!“

Mi legfőbb levelekben adhatjuk életünk jelét, s viszont csak levelekből szívhatjuk honunk levegőjét.

De nem feledjük a nagy regényíró szavai szerint itt sem a földolgot; tudjuk s érezzük, hogy „minden elhenyelt óra most — hazaárulás!“

Nem feledjük, hogy akár a Minerva komoly madarának lanya szárnyai alatt forgatjuk a foliantokat, akár imádkozunk, akár toasztozunk, tánczolunk, beszélünk magyarul, viseljük őseink öltözetét, — *mindent a haza javára kell tennünk!*

Ugy történt az, egy a héten tartott fényűző, germán szokásu, vig menyegzőn is, hol kicsiben ugyan, de mégis képviselve voltunk magyarok is, s a vigalom közepett is, midőn hazánkra gondoltunk, — ez buzdított, ez szolgált vezérfonalul.

A ki ismeri német sógorainkat, a ki látta, mily vizsga szemekkel kísérik ők lépteinket, s tapasztalta, mily mohón kapnak rajta, ha egyik vagy másik magyarral Magyarország népei s szokásai felől beszédbe keveredhetnek, elismeri, hogy van teendője az itt lakó magyarnak is.

Különféle faggató kérdéseikre, milyenek, miért olyan nyughatatlanok a magyarok? miért oly elégedetlenek folyvást? miért haragusznak mi ránk? — meg lehet nyugtatni őket, ha elmondjuk nekik a magyar embert jellemző közmondásokat: „Magyar ember a jussait nem hagyja, de ha vele banni tudnak, az ingét is odadja.“

Egészen másképp kell banni azonban a csinos szöke sógorokkal. Tapasztalt dolog, hogy e kedélyes szöke tábor szintén szívesen hallgatja, ha Magyarországról valamit beszélünk; csak az a földolgo, meg kell szerezni először a bizalmat, mert egy keveset félnek tőlünk, azt gondolják, hogy a magyar nem egyéb barbár harczosnál?

Azért élő példában személyesíteni kell nekik a magyart mint olyat, ki a szépnem iránt gyengéd szokott lenni, sőt épen ezért s ennek megvédéseért rohan gyakran a halál torkába; el kell nekik mondani, hogy a huszár (ezek által ismerik leginkább a magyart) csak akkor vad és vakmerő, ha vért, ellenséget lát, hogy csak akkor vivnak elkeseredett harcot, ha honuk békés polgárai, szép leányai forognak veszélyben stb., — akkor azután könnyen kibékülnek, sőt annyira fellelkesülnek, miszerint magok is képesek a haza védelmére buzdítani. — *Probatum est.*

Színházi napló.

Péntek, nov. 2. „*Tartuffe mintaképe.*“ *Gutzkow* vigjátéka. A jelen darab Molière híres „*Tartuffe*“ mintegy másolata, s noha már mint ilyen is halhatatlanságra igényt nem tarthat, mindamelllett el nem lehet tőle vitatni azon érdemet, hogy ügyesen, sok elmésséggel van írva s elég jó arra, hogy vele a vigjáték egyik célja, t. i. hogy mulattasson, eléressék. A mi az előadást illeti, az a jobbak közé tartozott. A czimszerep *Tóth József*, szerencsés jellembrázolóknak kezében volt; kivüle játszott még: *Egressy*, *Munkácsy-F.*-né, *Lendvainé*, *Lendvai*, *Komáromy*, *Szerdahelyi*. Közönség nagy számmal volt jelen.

Szombat, nov. 3. *Pauli Richárd* harmadik s utolsó vendégjátékaul: „*Rigoletto.*“ *Opera* 4 felv. *Verdítől*. Ugy halljuk, hogy az igazgatóság egymásután több énekest szándékozik fölléptetni, hogy a közönség a több közül választhasson. Eddig nem igen lehet az igazgatóságot arról vádolni, hogy mindig tekintetbe vette volna a közönség kívánatát, különben Hegedűsné helyére már rég szerződtette volna *Bognár Vilmát*.

Oh! valóban könnyű volna itt a kibékülés!

Mennyire kedvelik a sógornék a magyar viseletet, az számtalan dicséreteiből kiviláglik.

Hát a magyar tánc? Ez valódi „fléau désagréable“ rájuk nézve; mert ugyan eléggé igyekeznek csárdást tanulni, — de hiában, ahhoz magyar érzés, magyar vér kell!

Elnézik szívesen egy óra hosszáig (pedig ez már ilyenkor, nemde hoszsú kísértés?) a két-három magyar táncos-párt, míg ezek a csárdást lassuból a viharosba váltogatják. Azután nem tudnak eléggé csodálkozni azon „honnét van az, hogy minden magyar oly kitűnő táncos?“

A körmagyart nagyobbára jól tánczolják, s ha dicséretem valami sulylyal bírna, azt nem hagynám ki, annyit mindenesetre mondhatok, hogy sok magyar vidéki mulatságon szégyent tesznek e tekintetben.

Még a magyar pusztákról s az azokon villámgyorsan száguldozó csikósokról és czimbalmos cigányokról is tudnak valamit ábrándozni; legalább az általok általánosan ismert dal után „*Ungarland, du schönes Land*“ stb. — Igy élünk mi itt, szerkesztő ur. Kiki a maga módja szerint terjeszti a magyar jó hírét. Hadl szeressenek bennünket! *Sámsonházi.*

Egyveleg.

+ (*Négykezű tolvajné.*) Ilyet sem mindennap hallani, azért röviden elmondjuk a tanulságos történetet. Spanyolországban, Sevilla városában történt nem nagy régen, hogy egy hölgy belépve a sz. Antal templomába, miután meggyónt, a főoltárhoz térdelt, hogy áldozás előtt még imádkozzék. Epen ily ájtatos szándékkal térdelt mellette egy másik hölgy is, ki egyszerre azt veszi észre, hogy valami idegen kéz jár az ő zsebében. Rátékint szomszédnőjére, kire gyanakodott, de látja, hogy annak szeméi az égre emelve, kezei pedig mellén ájtatosan összekulcsolva vannak, s szemrehányást tett magának, hogy ily ájtatosságba merült nőt ha csak egy pillanatig is, méltatlanul gyanúsított. Nehány pillanat múlva azonban megint úgy tetszett neki, mintha valaki ismét zsebébe nyúlt volna; s minthogy körülöttük senki sem volt, jónak látta ismét szomszédnőjére tekinteni, a ki azonban égre emelt szemekkel s mellén összekulcsolt kezekkel folyton imádkozásba volt merülve, lehetlen volt tehát, jónak észszel ő reá gyanakodni. Áldozás után mindketten odahagyták az oltárt, s kifelé indultak, miközben az előbbi megnézi zsebeit, s azon szomorú tapasztalást teszi, hogy tárczája, melyben 25 dueros (mintegy 50 ft.) volt, eltűnt. A mellette térdelt nő után futott tehát s őt mint tolvajszáji gyanuban állót, elfogatta. A tárczát csakugyan megtalálták nála, de mily bámulatos, a nőnek négy keze volt! Később kiszült, hogy a mellére kapcsolt kezek viaszból voltak s bámulatos tökélyvel valának elkészítve.

b. — (*Nagy gyújtó üveg.*) *Brettel* ur *Islingtonban* *London* mellett egy 3 láb átmérőjű gyújtó üveget állított elő, melynek hatása rendkívüli; gyupontjában a platin, vas, aczél, kova néhány másodperc alatt felolvad. Egy 10 szemer nehéz gyémánt darab a gyupontban fél óráig állt s 4 szemert vesztett sulyából, mi közben, mint a virágbimbó úgy bontakozott ki lemezeiből, fejéres füstöt bocsátva ki.

+ (*Egy prédikáció hatása.*) *Badenből* okt. 24-ről mint kuriozumot írják a „*Bad. Landes-Ztg.*“ -nak, hogy mult vasárnap *Lichtenthalban* a pap a „*Lahrer hinkenden Boten*“ című naptár ellen predikált, intvén a közönséget, hogy azt meg ne vegyék. Az eredmény épen ellenkező lett, mint a mit a prédikációnak elő kellett volna idézni; mert alig hogy vége lett az istenitizületnek, tömegestől rohant a nép az illető könyvkötőhöz, s a kérdéses naptár néhány pillanat alatt az utolsó példányig elfogyott.

b. — (*A lapirodalom Párisban.*) *Párisban* 503 mindenféle lap jelenik meg. Ezek közül 42 politikával, nemzetgazdászattal foglalkozik s ez okból bánatpénznek van alá vetve; 400 lap a művészet, tudomány, irodalom, ipar, kereskedés s földmivelés érdekében működik. Mind e lapok közt legrégebbi a „*Journal de Savans*“, mely 1665-ben keletkezett.

+ (*Kitűnő tekéző.*) Nem valami világrázó ugyan, de a tekézők kedvéért mégis megemlítjük, hogy egy híres párisi tekéző nemrég *New-Yorkban* 50 karambolt csinált egymásután. Ennyire még nem vitte senki, s még *Amerika* leghíresebb tekézője is, kivel épen játszott, kénytelen volt elismerni vetélytársa elsőbbségét.

Vasárnap, nov. 4. „*A bányarém.*“ Eredeti népszimnű népdalokkal és tánczozal, 3 szakaszban. Írta *Vahot Imre*.

Hétfő, nov. 5. *Feleki Miklós* javára először: „*A normandi Penelope.*“ Szimnű 5 felv. énekekkel. Zenéjét szerző *Erkel Gyula*. *Karr Alfonz* után fordította *Feleki Miklós*. — Könnyű véru, francia készítmény; az összeállítás külső ügyességén kívül, sem erkölcsi, sem társadalmi belbecscsel nem bír. A főszereplők: *Feleki*, *Felekiné*, *Szerdahelyi*, *Tóth József* nagy kedvvel játszottak.

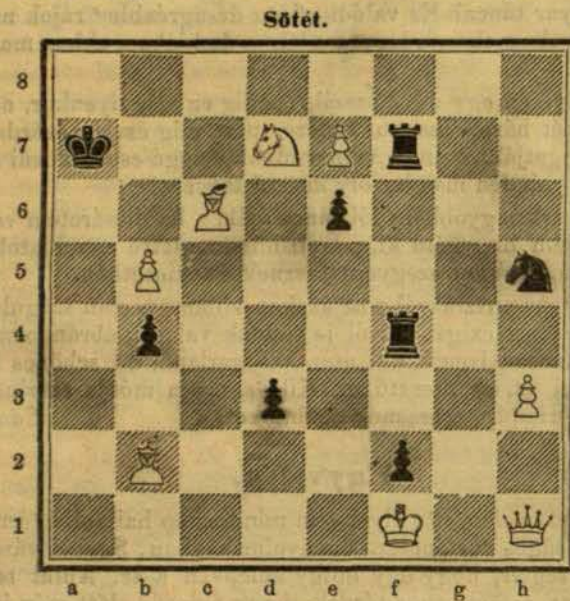
Kedd, nov. 6. *Ellingerné* első vendégjátékaul: „*A hugenották.*“ *Opera* 4 felv. Zenéjét szerző *Meyerbeer*. — Tehát *Ellingerné* asszony, ki a színház szerződött tagja lenni megszünt, még itt van s egyelőre 3 vendégszerepre van szerződve. Örvendünk rajta; ez is jó, ámbár „*provisorium.*“

Szerda, nov. 7. „*Egy pohár víz.*“ Vigjáték 5 felv. *Scribe* után fordította *Nagy Ignác*.

Csütörtök, nov. 8. „*Az élet színpalái.*“ Vigjáték 5 felv. *Dumanoir* és *Clairville* után, francziából fordította *Bulyovszkyné*. *Pongrácz* kolozsvári népzeneársulatának fellépése.

SAKKJÁTÉK.

46. sz. feladvány. — Szalai Sándortól (Sz.-Mihályon).

Világos indul s 4-ik lépésre matot mond.

A 41. számú feladvány megfejtése.

(Pongrácz Gyulától.)

Világos.

Sötét.

Világos.

Sötét.

- 1) F c 5 — d 4
- 2) V f 2 — d 4
- 3) V vagy B — ♠

B d 5 — d 4: †
tetszés szerint.

- 1)
- 2) F d 4 — e 5
- 3) V vagy B — ♠

B d 5 — e 5 †
tetszés szerint.

Helyesen fejtették meg. *Vessprémben*: Fülöp József. — *Lesson*: b. Meszéna István. — *Uj-Bécsén*: Cselkó György. — *Gyulafehérvárott*: Horváth Lajos. — *Lászlófalván*: Velics Alajos. — *Parabutyban*: Rothfeld József. — *Hrussóban*: Szenger Ede. — *Hérehásán*: Kun Sándor. — *Kis-Kürtösön*: Cs—y K. — *Rimassombaton*: Baksay István. — *Szolnokon*: Reisinger Imre. — *Mooron*: Radvány Vilmos. — *Debreczenben*: Sperber F. — *Sz.-Mihályon*: Dióssy László. — *Csongrádon*: Keller Lajos 40. feladv. is. — *Bodrog-Keresztúron*: Skvó Antal. — *B.-Ujvároson*: Kovács Lajos. — *Török-Szent-Miklósán*: Frankl A. — *Tisza-Füreden*: Nánássy Gyula. — *Jánosiban*: Keszler István.

Rövid értesítések. *Csongrád*: K. L. Azt magyar szíveségből tettük. — *B.-Ujváros*: K. L. A beküldött feladványokat köszönjük, s a javítás tekintetbe vételével vizsgáljuk meg. — *B.-Keresztúr*: S. A. és — *Parabuty*: R. J. Önöknek hasonló mondhatunk. — *Less*: b. M. I. Vettük, s köszönetünket küldjük cserébe. — *Halászi*: O. F. A beküldött első lépésre Sötét többféleképpen megakadályozhatná a matot.

Szerkesztői mondanivaló.

5358. **Bécs. B. I.** A mellékletnek szánt csomag megérkezett, és — majdnem megbántott, mert csak azt tanúsítja, hogy Bécsben még mindig igen szerény véleményűek vannak a magyar lap elterjedéséről. Hála istennek, tiszser annyi példány, mint mennyit ön küldött, sem volna elég arra, hogy ön kíváncsat teljesítsük, azaz minden előfizetőnknek küldjünk egy mellékletet. A magyar ember a közel mult időben többi között megtanult gondolkozni s olvasni. Magánlevélben körülményesebben.

5359. **Egy gyűjtő.** A kérdésre még nem válaszolhatunk határozottan. A közelebbi számokban magunk akarunk e tárgyban kísérletet tenni s ha sikerül, bizvást követheti ön példánkat. Valóban nem tudjuk, hányadán vagyunk s miféle törvény alatt állunk.

5360. **Gyula. W. Gy.** Az „Ismerettár“ III. és IV. kötete már rég megjelent.

5361. **Zajgva bácsi.** A verselés technikája, nekünk legalább új és elég furcsa, de épen azért nem fér össze a komoly tartalommal. Curiosum gyanánt kedvünk van bemutatni.

5362. **Bottosan.** Hajnal Imre urnak. A kiadóhivatal tudatja önnek, hogy a küldött 10 fából semmi sem maradt fenn. Külföldre az előfizetés ezután is ennyi.

5363. **Eger. Sz. I.** Utólagosan mi is megjöztünk, hogy a két cikk csak egymást egészíti ki s azért — jöni fog. Az ajánlott új cikket kérjük, de valamivel később. A 43-ikat szívesen küldünk, de nincs. Mikor a mi előfizetőink még akkor is jönnek, midőn nem is várja őket az expeditor s azt a néhány felesleges számot, a mit tartogatunk, utólagosan mind elviszik.

5364. **Mind. Mihály. T. F.** A szomszédától átvettük a cikket, de tartalma már elkesétt; azután nem is lehet oly bő közléseket adnunk a vidéki színészekről, mikor még a központiak is kiszorulnak sokféleképpen igénybe vett hasábjainkról.

5365. **R—szky S.** Tessék az illető szerkesztőséghez fordulni. Azért, hogy a V. U.-ra a M. S.-val együtt lehet előfizetni, ezen két lap csak mostohatestvér, azaz egy anyjók van ugyan, de nem egy apjok. A két szerkesztőség egymástól függetlenül működik. Csak a V. U. és P. U.-nak van közös műhelye.

5366. **M.-Sziget. Sz. K.** Végre! Most már mi is csak azt ohajtjuk, hogy „minél-élőbb.“ Petőfi azt mondja: „az embert vágyai vezérik.“ A szerkesztő nem lehet mindig ilyen „ember.“

5367. **Győr. R. Fl.** Köszönet a „sz.-andrásai régiség“ szép és tanulságos magyarázataért. A rajzok jövő számg elkészülhetnek s akkor azonnal.

Nyílt tér. *)

— (Ajánlat és fölhívás a köpép- és műpala-fedelek ügyében.)
A Vasárnapi Ujság f. é. 44. számában kimerítet ismertetések jelenlét meg a

*) E rovatban közölt cikkekért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelősséget a Szerk.

Schostal bécsi gyáros által feltalált s czélszerűnek bebizonyult köpép- és műpala-fedeleinek: alulirt, mint a nevezett gyárnok bizományosa, bátor vagyok a t. cz. közönséget, nevezetesen a magyarországi iparosokat, kereskedőket, községit jegyzőket stb. felszólítani, hogy ha e részben vidéki ügynökségeket, 5 száztóli provisio mellett, elvállalni akarnának, e szándékukat velem mielőbb tudatni sziveskedjenek. Igen kívánatos volna, ha hazánk minden falujában akadna egyén, ki e tisztséget magára vállalná, hogy ha valaki tűz által károsodik, házat azonnal a jutányos köpép- és műpala által fedeztesse; legyen az télen vagy bármely más időben, a mi különbséget úgy sem tesz. E fedelezést a károsultak érdekében részletes fizetésekre is kieszközölendém. Megjegyzendő az is, hogy ezen új házfedelet a tűzbiztosító-társulatok egy magja veszik fel az eddigi cserépfedéssel, tehát épen oly keveset kell értők a tűzbiztosításkor fizetni.

Tudnivaló, hogy ügynökségi irodámmal a levelezés, mint eddig, ugy ezután is magyar nyelven történhetik. Szabad legyen végre ez alkalmat arra használnom, hogy e lapokban többször említett irodámat, mely mindennemű üzletek elintézésére alkalmas, ezuttal is t. cz. hazánkiai nagybecsű figyelmébe ajánljam, — minden igyekezetem oda levén központosítva, hogy a ki egyszer irodámat meglátogatta, teljes megleléssel hagyassa el azt. Bécsben, okt. 30-kán 1860. — *Bene István*, magánüzleti irodája, belváros Dorotya-utca 1107.

— **Uj biztosító társulat.** *Pest*, okt. 24-én. Ismét egy új biztosító társulat nyert fensőbb helyen engedélyt megalakulhatni és működését a birodalom egész területére kiterjeszthetni. E társulat a „Phönix“ mely nem csak az örökös koronaországok főbb szárazföldi helyein és kikötőiben, hanem honunk nevezetesebb városaiban is jeles és köztisztéletben álló egyéneket bir képviselőül, s működését a tűzkár- és szállítmány biztosítási ágazatokban már fényes jövőt ígérő sikerrel kezdette meg. A korszerű újjászülemelés jelvényét tűzvéni ki czegeül és a legkiterjedtebb loyaltitást vezérszövétnékeül e társulat, míg egyrésztől díjait tetemesen alábbszállította, másrésztől viszbiztosítási rendszerét, a szilárd elveit teljes mértékben méltányolól külföldi társulatokkal, oly előnyösen sikerült megalapítania, hogy ezek által élelményessége és biztos fenmaradásáról csalhatatlan kezeséget nyujt.

E társulat keletkezése által egy részben fényesen igazolja ama nézetünket, miszerint a biztosítás üdvös eszméje naponkint terjed, és kétségkívül ismét egy lépéssel közelebb jutott ama stádiumhoz, hol az ily vállalatok erkölcsi és államgazdasági előnye mindinkább előtérbe lép és a szűkkeblű spekulatio salakjától s az oly gyakori visszaélésektől, megtisztul — más részben nemzeti érzületünknek is meghozzá tartozó adóját, a mennyiben az ügykezelésben a magyar nyelvnek kitünő szerepet juttatott, és eddig működő tisztviselőit kizárólag a magyar szakavatottak közül választá. A biztosítási üzlet, kereskedelmi szempontból tekintve, oly sokoldalú és annyira tanulmányos, hogy méltán a magasabb kereskedelem egyik előkészítő tanodájaul tekintendő. Minden nemes versenynek barátai szívesen fogjuk tehát feljegyezni és a nyilvánosság elé juttatni e társulat érdemeit, de a méltányosság elvénél fogva hiányait és mulasztásait se fogjuk hallgatással mellőzni, mert csak ekkép vélünk a közönségnek jó szolgálatot tehetni, ha vele a jellemeiket és sajátságokat is megismertetjük s ekkép neki a választást könnyűvé tesszük.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetnap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	☉ Nap-kelet nyug.		Izraelit. naptár	☾ Hold-kelet nyug.	
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.
November			Okt. (ó)		March.		
11 Vasár.	6 24 Márton	6 23 M. Jónás	30 B 22 Zen	6 58 4 30	26	5 1 3 4	
12 Hétfő	Márton pápa	Jónás	31 Stachius	7 0 4 29	27	6 28 3 36	
13 Kedd	Kosztka Sz. Didak	1 Novemb.	1 Novemb.	7 2 4 28	28 Ariel	7 49 4 16	
14 Szerda	Szerapion v. Lipót hitv.	Klement	2 Acindin	7 4 4 26	29	9 6 5 4	
15 Csütört	Lipót hitv.	Lipót	3 Acepim.	7 5 4 25	1 Kisl.	10 9 6 6	
16 Péntek	Edm. Ottman	Ódön	4 Joankteon	7 6 4 24	2 Esöim.	10 57 7 16	
17 Szomb.	Csodat. Gerg	Anián	5 Kalakteon	7 8 4 22	3 Sab.	11 35 8 27	

Holdnegyed: ☉ Ujhold 13-án 1 óra 52 perczkor reggel.

TARTALOM.

Rosz szomszéd és jó barát (képpel). *Horváth M.* után. — *Visszatekintés. Apáthy Kálmán.* — Régészeti levelek *Ipólyi Arnoldhoz II. Romer F.* — *Lánzsér vár romjai (képpel).* *Luppa Péter.* — *Ancona bevétele (képpel).* — *Monturiot tengeralatti hajója (képpel).* — *A csodaorvosok és delejezők.* — *A burgonya. Szabó Ignác.* — **Tázház:** Irodalom és művészet. Egyház és iskola. Ipar, gazdaság, kereskedelem. Közintézetek, egyletek. Vegyes hírek. Mi újság? A magyar Akademia palotája. Levelezések: Baja, Bécs környékéről. Egyveleg. Színházi napló. Sakkjáték. Szerkesztői mondanivaló. Nyílt tér: Ajánlat és fölhívás a köpép- és műpala-fedelek ügyében. Uj biztosító társulat. Heti naptár.

Felelős szerkesztő **Pákh Ablert**: (lak. magyar-utca 1. sz.)